

2006 йил 31 августдан
чоп этила бошлаган

Ижтимоий-сиёсий газета

ЖАМИЯТ

№ 37-38 (812)
2022 йил
29 сентябрь,
Пайшанба

www.bong.uz

[@ jamiyatgzt@mail.ru](mailto:jamiyatgzt@mail.ru)

t.me/bonguz1

ЧИРЧИК

АРОСАТДА

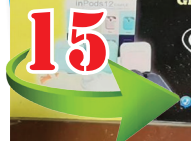
ҚОЛГАН...МИ?

4

15

ГАЗЕТА — НИМА ЭДИ У???

Ёшлардан

ЁЗФИРИШГА

ШОШИЛМАНГ

ИНСОФ

Мен секин билдирмай
коляска чўнтагига ўн минг
солиб қўйдим. Кейин қатик
олиб, қизчанинг қўлига беш
минг узатдим.

Эртасига улар яна
келишди. Мабода сиз адашиб
пул бермадингизми, ҳисоб-
китобимиздан ўн минг сўм
ортиқча чиқаяпти, дейишди.

Титраб кетдим.
Дунёни гўзаллик эмас,
инсофли одамлар қутқарса
керак...

5-6

ТУПРОҚ — МЕҲРГА МУШТОҚ

ДУШМАНГА

КЎКСИНИ ОЧГАН

ЯЛАНГҲЎШ

Бугунги кунда Президентимизнинг маҳалла тизимига бўлган эътибори, ишончи боис мазкур институтнинг жамиятдаги ижтимоий мавқеи яна тикланди. Зеро, уни фаол жамоавий тузилма сифатида шакллантириш бўйича аниқ чоралар ишлаб чиқилгани ўз самарасини кўрсатаётир.

Жумладан, маҳалла раиси, ҳоким ёрдамчиси, ёшлар етакчиси, хотин-қизлар фаоли хамда профилактика нозирининг ҳамжиҳатликда иш олиб бориши кўплаб муаммоларга ечим бўлмоқда.

Тошкент вилояти Зангиота тумани “Обод турмуш” маҳалласида ҳам шундай бешлик бир ёқадан бош чиқариб фаолият олиб бормоқда. 2022 йилнинг “Инсон кадрини улуғлаш ва фаол маҳалла йили” деб номланишидан келиб чиқиб, фаоллар жорий йилнинг 9 ойини беҳуда сарфламай халқни рози қилиш ниятида астойдил меҳнат қилишди. Масалан, ҳоким ёрдамчиси Азамат Исаев 5 нафар фуқарога кредит ажратиш тадбиркорлик фаолиятини бошлашда кўмаклашди, 4 нафар эҳтиёжманд хотин-қизга маҳалланинг хотин қизлар фаоли билан биргаликда субсидия асосида тикув машинаси олиб берди, 58 нафар ишсиз фуқаро доимий иш билан таъминланди.

Ёшлар етакчиси Акбар Ўринбоев 10 нафар ёшга субсидия асосида асбоб ускуналар олишда кўмаклашди. Илмга чанқоқ 5 нафар ёшларга контракт тўловлари тўлаб берилди ҳамда ҳарбий хизматга чоғланган 1 нафар ёшга ҳарбий хизмат ўташ учун тўлови тўлаб беришда кўмаклашилди. Бундан ташка-

ҲАМЖИҲАТЛИК, ОБОДЛИК ВА МАСЪУЛИЯТ

ри ёшларни бўш вақтларидан унумли фойдаланган ҳолда турли спорт мусобақалари, “Ёш китобхон”, “Беш ташаббус” танловларига ёшларни жалб қилиб келмоқда.

Маҳаллада танлов асосида Хотин-қизлар фаоли лавозими жорий қилинди. Мазкур лавозимга Нигора Абдуллаева муносиб деб топилди ва у “Аёллар дафтари”даги 37 нафар эҳтиёжмандлардан 10 нафарининг бандлигини таъминлаш, 13 нафар боқувчиси бўлмаган, 11 нафар ногиронлиги бўлган, 3 нафар ногирон фарзанд тарбиялаётган хотин қизларга моддий ёрдам олишларида кўмаклашди. Бундан

ташқари 7 йўналиш доирасида ажрим ёқасига келиб қолган 9 нафар оила яраштирилди. 5 нафар аёл тадбиркорликка йўналтирилди, 10 нафари касб-ҳунарга ўқитилди, 2 нафар аёлни чет элдан оиласи даврасига қайтаришга муваффақ бўлинди.

Тинчлик — тараккиёт гарови. Бинобарин, маҳалламизнинг профилактика инспектори, катта лейтенант Муҳаммаджон Файзиев доимо маҳалла тинчлигини таъминлаб, жиноятчилик, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш бўйича профилактик тадбирлар олиб бормоқда. Нотинч оилалар ҳолидан хабар олиб, оила мустаҳкамлигига ўз ҳиссасини қўшиб келмоқда. Маҳалламизни обод ва хавфсизлиги учун виждонан ёндошиб келмоқда.

Мутлақо янги тизим — Маҳалла ва нуронийларни қўллаб-қувватлаш бўлими ҳам қатъият билан иш бошлади. Барча фаолларнинг бошини жам қилувчи маҳалла оқсоли Ҳикматилла Абдуллаев жорий йилнинг май ойида қайта сайланиб халқни рози қилиш учун бел боғлади. Ҳамжиҳатликда ҳикмат кўп, шу боис раис маҳалладаги бешликни ҳамда аҳолининг бирдамлигини “Очиқ бюджет” лойиҳасида иштирок этишида бош-қош бўлди. Натижада бу лойиҳада ҳудудимиз юқори ўринни эгал-

лаб, 2,2 км ички йўллар асфальтланди. Обод турмуш кўчасига 150 метр янгидан қувур тортилиб тоза ичимлик суви тортилди, кўча чироқлари таъмирланди. Бундан ташқари нуроний отахонлар, канвойи онахонлар қўнглини шод этиш мақсадида Самарқанд, Бухоро каби қадамжоларга саёҳатлар уюштирилди. 10+1 лойиҳаси асосида 10 нафар ёшга бир нуроний бириктирилгани ҳам ўз натижасини кўрсатмоқда.

Куни кеча эса маҳалламиз аҳли тўкин дастурхон атрофида тўпланишди. “Янги Ўзбекистонда эл азиз, инсон азиз” шиори остида байрам дастурхонига нуронийлар таклиф этилди. Уч авлод учрашуви лойиҳаси бўйича ёшлар ҳам таклиф қилинди. Шунингдек, тадбирга узоқ йиллар ёш авлодга таълим берган нафақадаги устоз-мураббийлар ҳам ташир буюришди.

Бу каби тадбирлардан кўзланган мақсад, маҳалламиз тинчлигини таъминлаб, обод этиш орқали жонажон диёримиз равақига муносиб ҳисса қўшишдир.

Нигора АБДУЛЛАЕВА

Ғамхўрлик

БИР МАРТАЛИК ЁРДАМ

Президентимизнинг 2022 йил 19 январда имзоланган “Маҳаллаларда ёшлар билан ишлаш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига кўра, “Ёшлар дафтари”га киритилган моддий аҳволи оғир ёшларга бир марталик базавий ҳисоблаш миқдорининг 4 бараваригача миқдорда моддий ёрдам бериш белгиланди.

Ушбу ижтимоий ҳимоя турини олиш учун ариза берувчи бир марталик моддий ёрдам ажратишни сўраб маҳалладаги ёшлар етакчисига ариза бериши керак. Бунда, ҳар бир индивидуал ҳолат бўйича ариза берувчининг ҳаётий вазияти мураккаблиги, унинг ижтимоий ҳимояга муҳтож эканлиги ўрганиб чиқилади.

Маҳалладаги ёшлар етакчиси уч иш куни ичида ариза берувчининг ижтимоий тоифаси ва ҳолатини ўрганади ҳамда моддий ёрдам ажратиш ҳақидаги тавсиянома ёки рад этиш тўғрисида хабарнома ни Васийлик кенгашига юборади. Ёшлар етакчисининг моддий ёрдам ажратиш ҳақидаги ижобий тавсияси асосида Васийлик кенгаши қарори қабул қилиниб, етти иш куни ичида туман (шаҳар)лар ҳокимликларига юборилади.

Васийлик кенгаши қарори асосида туман (шаҳар)лар ҳокимликлари “Ёшлар дафтари” жамғармаси маблағлари ҳисобидан зарур маблағларни уч иш куни ичида Халқ банкининг тегишли бўлими (филиали)га ўтказиши. Халқ банкининг тегишли бўлими (филиали) томонидан бир марталик моддий ёрдам тўловларини уч иш куни ичида ариза берувчига нақд ёки нақд пулсиз шаклда тўлаб беради.

“Ёшлар дафтари” жамғармасининг ишчи органи муҳтож ёшларга тўланган бир марталик моддий ёрдам тўғрисидаги

маълумотлар қайднома нусхаси тақдим этилган кундан бошлаб уч кун муддатда электрон платформадаги ёшларнинг индивидуал сўровномасига киритилишини таъминлайди. Шахсга бир марталик моддий ёрдам берилиши уни “Ёшлар дафтари”дан чиқаришга асос бўлмайди.

Моддий ёрдам шахсга бир йил давомида бир марта берилади. Ҳеч иккиланмай айтишимиз мумкинки, мазкур норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг қабул қилиниши моддий аҳволи оғир, ҳаётий вазияти мураккаб ижтимоий ҳимояга муҳтож ёшлар ҳар доим давлат ҳимоясида эканлигини яна бир бор тасдиқлади.

Таълим кредити олиш тартиби

Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 7 июндаги қарори билан тасдиқланган “Ёшлар дафтари”ни юритиш орқали ёшлар муаммоларини тизимли равишда ҳал этиш ва уларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш тартиби тўғрисида”ги Низомга асосан “Ёшлар дафтари”га киритилган ёшларга профессионал ва олий таълим ташкилотлари ўқувчи-талабаларининг таълим тўлов-контракт суммасининг бир қисmini тўлаб берилиши белгиланганлиги шулар жумласидандир.

Низомга асосан Республикаимиздаги профессионал таълим ташкилотларида таълим олаётган, шунингдек, Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган барча олий таълим ташкилотларида (дав-

лат, нодавлат олий таълим ташкилотлари, Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги хорижий олий таълим ташкилотлари ва хорижий олий таълим ташкилотларининг филиалларида) бакалавриятнинг кундузги, сиртки ва кечки шаклида, магистратуранинг кундузги йўналишида таълим олаётган ўқувчи-талабаларга тўлов-контракт асосида ўқиш бўйича йиллик харажатларининг бир қисми қоплаб берилади.

Ушбу харажатларни тўлаб бериш ёшлар етакчисининг ижобий тавсияси асосида “Ёшлар дафтари” жамғармаси маблағлари ҳисобидан тўлов-контракт суммасининг 50 фоизигача, бироқ БҲМнинг 50 бараваридан ошмаган миқдорда ушбу Низомга 8-иловада келтирилган схемага мувофиқ амалга оширилади (иккинчи ва ундан кейинги мутахассислик, қўшма таълим дастурлари бўйича, табақалаштирилган тўлов-контракт асосида таълим олаётганлар бундан мустасно).

Ўқувчи-талабалар тўлов-контракт харажатларининг бир қисmini тўлаб беришни сўраб Васийлик кенгашига тўлов-контракт асосида ўқиш ҳақида белгиланган тартибда расмийлаштирилган шартнома (контракт) нусхасини тақдим этиши лозим.

Контрактда ўқишнинг белгиланган муддати ва бир йил учун тўлов миқдори кўрсатилган бўлиши талаб этилади.

Тақдим этилган ҳужжатлардаги маълумотларнинг тўғрилиги ва ҳаққонийлиги учун ариза берувчи жавобгар ҳисобланади.

Ҳужжатлар тақдим этилгандан сўнг Васийлик кенгаши уч иш куни ичида

муружаатни унга илова қилинган ҳужжатлар билан бирга ариза берувчи яшаб келаётган маҳалладаги ёшлар етакчисига кўриб чиқиш учун юборади.

Маҳалладаги ёшлар етакчиси беш иш куни ичида тўлов-контракт харажатларини қоплаш ҳақидаги тавсиянома ёки рад этиш тўғрисидаги хабарнома ни Васийлик кенгашига юборади. Бунда тўлов-контракт харажатларини қоплаш ни рад этиш ҳақида хабарнома юборилганда рад этиш сабаблари асосланиши талаб этилади.

Агар маҳалладаги ёшлар етакчиси муружаатни унга тушган пайтдан бошлаб беш иш куни ичида кўриб чиқмаса ёки субсидия ажратишни асоссиз рад этиш ҳақида хабарнома берса, ариза берувчининг муружаати ушбу параграф талабларига мувофиқ бўлганда Васийлик кенгаши унинг муружаатини қаноатлантириш ҳуқуқига эга бўлади.

Муружаатни ўрганиш натижалари бўйича Васийлик кенгаши томонидан тўлов-контракт харажатларини қоплаш ҳақида қарор қабул қилингандан сўнг уч иш куни ичида белгиланган миқдордаги тўлов-контракт маблағлари профессионал таълим ёки олий таълим ташкилотининг ҳисоб рақамига ўтказиб берилади.

Шунга кўра, ёшларимиз тўлов-контракт харажатларининг бир қисmini тўлаб беришни сўраб туман (шаҳар) “Ёшлар дафтари” жамғармаси Васийлик кенгашига тўлов-контракт асосида ўқиш ҳақида белгиланган тартибда расмийлаштирилган шартнома (контракт) нусхасини тақдим этган ҳолда ариза бериб ушбу имтиёздан фойдаланиши мумкин.

Жавохир ЖЎРАЕВ,
Яшнобод туман адлия бўлими
етакчи маслаҳатчиси

Инсон дунёга келганда аввало, унинг кимга ўхшашлиги ҳақида баҳс юритамиз. Аввалига бу баҳслар фақатгина ташқи қиёфа атрофида бўлади, аммо бола улғайгани сари унинг феъл-атворидаги жиҳатларни кимдан “ўзлаштиргани” ҳам маълум бўла бошлайди. Ирсиятдан ўтган феъл-атвор билан бир қаторда атрофдан ўзлаштирилган жиҳатлар билан бола катта бўла бошлайди. Айнан шу – атроф-муҳитдан ўзлаштирилаётган жиҳатларни биз тарбия деб атаймиз.

Аслида, тарбия болага панд-насихат қилишдангина иборат эмас. Кўпинча бу ҳам ота-онанинг акси сифатида намоён бўлади. Дейлик, сиз уйда бажараётган ишлар, бўш вақтни қай тариқа ўтказишингиз, оила аъзоларингиз билан қайси мавзуларда суҳбат қуришингиз, атрофдагиларга муносабатингиз истасак-истамасак бола онгу тафаккурида аксланиб бораверади.

Тўғриси, ёши катталарнинг ёшлардан ёзғириши ҳамиша ҳам тўғри эмас, деб ўйлайман. Биз ёшлигимизда мана бундай қилардик, дейдиган ота-онанинг оиласидаги муҳит ҳам

Амаллар талабларга мос келмаганда...

Дарвоқе, талаб ҳақида. Яқинда Ўзбекистондан Беларусга ўқишга кетган бир гуруҳ талабалар билан суҳбатлашиб қолдим. Тўғриси, уларнинг баъзи фикрларини эшитиб, олий таълим муассасида ўқийдиган болаларнинг бошқа давлатда ўзларини тутишлари нақадар аянчли эканидан, гарчи, 20 ёшдан ошса-да, оддий қоидаларга амал қилмаслиги, тўғрироғи, шу кўникманинг йўқлиги учун ҳамон назоратга муҳтож эканлигини ҳис қилдим.

мозига бораман, деб айтяпсиз, аммо шу талабни қўйган талабалар ётоқхонада спиртли ичимлик ичиб, деразаларни синдирди. Бир нечта ўзбекистонлик талабалар автомобилни ижарага олиш қоидаларини кескин бузди, бир неча автохалокатлар содир бўлди. Баъзи талабалар жиддий қоидабузарлиги учун ўз мамлакатингизга қайтарилди. Биз талабларингиз хатти-ҳаракатларингизга мос келишини истаймиз”, деди у.

Тўғриси, деканимизнинг шу чиқишидан шахсан жуда уялдим.

Институт тарбиячи эмас

Бу талаба биров эхтиросга берилган, хорижда тенгдошларининг хатти-ҳаракатларидан уялган ҳолда бу фикрларни билдиргандир. Унинг факт-лиги рост. Шунда бугун бежиз юртимизда олий таълим муассасаларида ота-оналар йиғилиши ўтказилмаётган экан-да, деган фикрга бордим. Нафақат ҳали мустақил фикрлаш, балки ҳаракат

ўшандай бўлган.

Бугун баъзи ҳолатлар ҳақида сўз юритиб, ота-оналарга, хусусан, ўзимга ҳам кўзгу тутишни истадим.

Кимни тарбия қилайлик?

Мактабда ишлайдиган, у хоҳ қишлоқ, хоҳ шаҳар мактаби бўлсин, ўқитувчи билан суҳбатлашиб қолсангиз, унинг “дард”ларига беихтиёр шерик бўла бошлайсиз. Йўқ, ўқитувчи боланинг тарбияси-ю китоб ўқимаслигидан эмас, ота-онадан кўпроқ норози бўлади.

– “Икки” баҳо қўйишингиз билан менинг боламни камситасиз, нима ҳақингиз бор икки қўйишга, деб онаси югуриб келади, – дея гапириб беради шундай ўқитувчилардан бири. Тўғри, бу ота-оналарнинг мактабга келиб туришлари учун ҳам асос бўлаётгани бир томондан қувонарли. Лекин иккинчи томондан қарасангиз, болага меҳр бериб, таълим бераётган ўқитувчининг шашти синиб қолишига олиб келади. Тушунинг, бир ўқитувчи синфдаги 40 нафар болага бирдай меҳр беролмайди, бунинг иложи йўқ. Қолаверса, ота-она билан ўқитувчилар ўртасидаги бундай катта жарлик фақатгина бола тарбиясига зиён қилади. Унда манманлик, нафақат ўқитувчига, балки кейинчалик ўз яқинларига нисбатан ҳам беписанд, талабқашлик хислати кучаяди. Яъни, кези келганда ҳатто баҳосини ҳам жанжал қилиб яхшилашга кўниккан бола келажакда ҳам худди шу йўл билан каттароқ мақсадларни талаб қила бошлайди. Шунинг ўзи тарбияда кескин бир ўпирилишни юзага келтиради.

– Беларусдаги институт ректори доим ўзбекистонлик талабалар билан учрашиб, фикрларини билиб туришга ҳаракат қиларди, – дея гапириб беради шу талабалардан бири. – Билим олиш, яшаш билан боғлиқ масалаларда муаммо йўқ эди. Қолаверса, ҳаммаси ҳақида у ерга боришдан олдин огоҳлантирилгандик. Афсуски, қайси давлатга кетаётганимизни, қайси тилда таълим олишимизни билиб ҳам кўпгина талабалар “Биз рус тилида ўзлаштиришга қийналяпмиз”, дея шикоят қилишди аввалига. Институт ректори гарчи, бу ваколатига кирмаса-да (сабаби, ўқишга қабул қилинишидан олдин талабалар рус тилини яхши билиши асосий шартлардан бири эди), рус тилини чуқурроқ ўргатиш бўйича бепул курс ташкил қилиб берди. Лекин бу курсга боровчилар сони шикоят қилганлардан кўра озчиликни ташкил қилди.

Кейинги учрашувда талабалар жума намози ўқиймиз, дея дарс жадвалини ўзгартиришни талаб қилди. Бу шикоят ҳам эътиборга олиниб, ушбу кунда дарс жадвали ўзгартирилди. Лекин буни қарангки, ўқишга истаги бўлмаган, фақат талаб қўйиш керак, деб ҳисоблайдиган талабалар ҳар сафар яна нималарнидир айтишга ҳаракат қиларди. Шундай йиғилишлардан бирида факультет деканининг чиқиши бизни жуда таъсирлантирди. “Ҳурматли талабалар, тўғри, сизларнинг фикрларингиз биз учун муҳим. Лекин баъзи талабларингиз хатти-ҳаракатларингизга мос келмаётгани бизни ташвишга соляпти. Сиз жума на-

қилишда ҳатто, 20 ёшлилар ҳам назоратга муҳтож эканлиги кишини ташвишга солади. Бу энди мактабларга ўхшаб институтлар ҳам тарбия билан шуғулланишга кўпроқ эътибор қаратишга мажбур бўлаётганини билдиради.

Ваҳоланки, уйдан узоқда таҳсил олаётган талаба фарзандининг қандай яшаётгани, нима билан машғуллигини билиб туриш ота-онанинг вазифаси. Бунинг учун институт уларни чақириши шарт эмас. Қолаверса, талабани бу ёшда тарбия қилишнинг фойдаси йўқ, у оиласидан оладиганини олиб бўлган, фақат тарбия бобида маълум бир йўналишларни бериш мумкин, холос.

Таҳририятимиз атрофида талабаларни ижарага қўядиган хонадонлар кўп. Улар билан суҳбатлашсангиз, кўпи ёзғириб қолади.

“Оддий гигиена қоидаларига риоя қилмайди талабалар. Китоб ўқиганини кўрмайман... Кўпчилигининг ота-онаси бир мартаям хабар олмаганидан хайрон қоламан. Нахотки, фарзанди қандай шароитда, кимлар билан яшаётгани билан қизиқмас!”.

Бизнинг аксимиз

Хулоса чиқаришга шошилманг, юқорида айтганимдай, ёшлардан ёзғираётганим йўқ. Улар ўзимизнинг аксимиз экан, демак, биринчи навбатда, ўзимизни ислоҳ қилишимиз кераклигини айтмоқчиман, холос.

Гулрух МҲМИНОВА

Ҳозирги кунда аҳолимиз учун қулайлик яратиш мақсадида бекиёс ишлар олиб борилмоқда, турли даражадаги раҳбарларнинг оддий одамлар ҳолидан хабар олиши, уларнинг ташвишларига шерик бўлиб, ечим топишга ҳаракат қилишлари халқимизни хурсанд қилмоқда. Бироқ, афсуски айрим соҳаларда ҳамон муаммолар бор, транспорт муаммоси шулардан биридир.

Сўнгги йилларда янги таълим даргоҳлари очилгани туфайли Чирчиқ шаҳри ҳам жадал ривожланмоқда, кун сайин Тошкент ва Чирчиқ шаҳарларининг олийгоҳларигакирган талабалар ва иш излаб бошқа вилоятлардан келган фуқаролар боис аҳоли сони кўпаймоқда.

Чирчиқ давлат педагогика университети талабаси бўлганлигим боис яхши хабардорман — ушбу таълим даргоҳида Тошкент вилоятининг деярли барча шаҳар-туманларидан талабалар таҳсил олмоқда, ётоқхонада жой танқислиги туфайли талабалар ҳар кун йўл кирага

дер “ТранспортАвтохизмат”га сотган. Менга Чирчиқ-Тошкент ва Чирчиқ-ТТЗ йўналишлари тааллуқли,

қолганлари “чидаса бўладиган”. Асосан “Газел” маркали автоуловлар. Уларнинг аксарияти эскирган. 24-йўналишда қатнайдиган “Газел” дан бирига ўтирдим, айрим ойналар очилмайди, ўриндиқлар чириган, ҳайдовчи эса шундай иссиқ ҳавода 20 кишини сиғдирди. Бунга кўп чидолмай кейинги бекатда тушиб, яна автобекатга қайтдим.

Бироз вақт юриб таниш автобус ҳайдовчини кўриб қолдим, салом-

“Дамас” ҳайдовчилари Чирчиқ шаҳридан Тошкентдаги Буюк Ипак йўли метро бекатигача белгиланган 6000 сўм ўрнига 10 000 сўм нарх қўймоқда. Масала юзасидан Чирчиқ ДСИга мурожаат қилдим.

— Вазият юзасидан хабаримиз бор, бироқ жорий йилнинг 1 сентябридан кучга кирган қонунга кўра, бу ҳайдовчилар “ўз-ўзини банд қилган” ҳисобланади. Белгиланган миқдорда бож тўлаб ишла-

ЧИРЧИҚ АРОСАТДА ҚОЛГАН...МИ?

камида 40 000-50 000 сўм харажат қилишга мажбур. Шу боис Чирчиқ шаҳридаги “ТрансАвтохизмат” компаниясига мурожаат қилиб, ушбу вазиятга ойдинлик киритишни илтимос қилдик. Масъул ходим Фиора Мансуровна қуйдагиларни айтди: “Ҳақиқатдан ҳам бу муаммо барчамизга маълум, ўтган йили биз университетдан “ТТЗ” орқали Қўшқовулгача ва Нурафшон шаҳарни сўнгги бекат қилиб янги йўналиш очмоқчи эдик, бироқ автотранспорт йўқлиги туфайли имкон бўлмади, автобусларнинг нархи салкам ўн миллион сўмга ошди, кредит ставкаси баландлиги ҳам бу йўналишни очишга имкон бермади. Шундай бўлса ҳам қўл қовуштириб ўтирганимиз йўқ, айти пайтда Транспорт вазирлиги билан ҳамкорликда зарур чоралар кўраёلمиз ҳамда тез кунларда юқорида айтиб ўтилган йўналишга автобусларни қўйиш режалаштирилган”.

Чирчиқ шаҳрида 3 та айнан йўловчилар ташиш компаниялари мавжуд. Шулардан бири — “Mega Star” фирмаси раҳбари Тоир ака билан учрашиб, муаммони айтдим.

— Долзарб масала бу, — дейди Тоир ака. — Мен жон-жон деб бу йўналишга улов қўярдим, аммо тен-

уларнинг ўзи бизга етиб ортади.

Фурсатдан фойдаланиб, Тоир акадан: “Нима учун Тошкентга борадиган автоуловлар кам?” деб сўрадим. “Автоуловлар кам эмас, аҳоли сони кўп, албатта, талабалар ва бошқа вилоятлардан келганлар туфайли эрталаб ва кечқурун одамлар кўпаймоқда. Агар қўшимча автоулов қўйишса, ушбу автоуловлар тизим пайтдан ташқари шунчаки ўз навбатини кутиб вақтини бекатда ўтказиб туради. Қолаверса, ҳаммаси харажатга тақалади. Биз белгиланган нарх 6 000 сўм. Бироқ ёнилғи нархи, солиқлар, ҳайдовчига маош, бошқа харажатларни унутиш керак эмас. Бундай харажатларни қоплаш учун “Махам-Чирчиқ”, “Текстил” каби йирик корхоналар билан шартнома тузганмиз, уларнинг ишчиларини ишга олиб келамиз ва олиб кетамиз. Яна бир нарса, Тошкент пойтахт бўлгани туфайли тўғри келган автоулов бормайди, автоулов янги, тоза бўлиши керак.

Тоир ака ҳақ. Албатта, автотранспорт чиройли кўриниши керак. Автотранспортнинг сифати билан яқиндан танишиш учун марказий бекатга бордим.

Бекатда автобус ва “машруткалар” кўп. Янгилари фойизга яқин,

аликдан сўнг нима мақсад билан автобекатда юрганлигимни гапирдим.

— Биринчидан, бизда кунлик режа бор, уни бажармасак, ўз ёнимиздан тўлашга тўғри келади, — дея гап бошлади танишим. — Шунинг учун тўлдириб юрамиз. Иккинчидан, билмайман қайси фирмада қанақа, шахсан бизда автоулов бузилса, ўз пулимизга устага олиб борамиз, тушлик ҳам ўз ҳисобимиздан, яна жарималар бор, уни ҳам тўлаймиз. Бу ерда навбатни кутиб 40 дақиқа турамиз, яна йўналишнинг охириги бекатида шу аҳвол. Салонни тўлдирмасак, кунлик режани бажаролмаймиз. Ҳозирда киракашлар кўпайди, агар норасмий киракаш кам бўлганда, одамлар автобусларга ўтирарди.

Муаммони ўрганиш жараёнида яна шу нарса аён бўлди-ки, Чирчиқ шаҳрида хонадон ижараси Тошкентдан кўра арзонлиги боис, пойтахтдаги таълим масканларида таҳсил олаётган талабалар вақтинча Чирчиқда яшайди. Бундан унумли фойдаланаётган ҳайдовчилар ҳам йўқ эмас. Давлат автотранспорти етишмовчилиги туфайли эрталаб 7 яримдан 9 гача, куннинг иккинчи ярмида 14 яримдан 18 га қадар

моқда, уларнинг фаолиятига арилишишга ҳаққимиз йўқ, — дейди ДСИ бўлимининг мутахассисларидан бири.

Ҳа, қабул қилинган янги қонун кимгадир қулайлик яратди, бошқа бировга эса ташвиш туғдирди. Аммо солиқ идораси мутахассисининг гапи ҳақиқатга унча мос келмайди. Негаки, “Рейд” бўлиб қолса, “Дамас”чилар дарров айланма йўл танлайди ёки йўқ бўлиб кетади. Савол туғилади: агар улар давлатга пул тўлаётган бўлса, нега текширув пайтида “куён” бўлишадими?

Транспорт масаласи мутлақо ёмон ҳам эмас, мисол учун Чирчиқ тиббиёт коллежида қўшни шаҳар-туманлардан келиб ўқиётган талабалар кўп. Айрим корхоналар, жумладан “Паркент-Чирчиқ” йўналишига масъул фирма тиббиёт коллежи ва бошқаларни ўз туманлари марказидан тўғри бу таълим масканига ва Чирчиққа эрталаб ҳамда кечки пайт олиб кетади. Келиб-кейтиш эса 6000-7000 сўмга айланади. Мана шу тажриба қўлланилса, сарсонгарчилик ва бошоғрикқа ҳожат қолмайди, деб ўйлаймиз.

Максим ГЮЛАХМЕДОВ

ТУПРОҚ — МЕҲРГА МУШТОҚ

Тупроқ — зар, тупроқ — гавҳар. Бу ташбеҳлар бежизга айтилган эмас. Зеро, Она заминимизнинг ҳар бир қарич ери қадр-қимматли. Ер — муқаддас, ер — табаррук, ер — буюк неъмат. Уни эъзозласак, тўғри фойдалансак, меҳр қўйсак, ризқимиз улуғ, дастурхонимиз тўкин бўлади, албатта.

Аммо, бугун, не тонг-ки, тупроқ биздан нажот сўрамоқда, имдод истамоқда. Боиси, тупроқни эрозиядан сақлаш — ерлар деградацияси дунёнинг кўпгина мамлакатлари, шу жумладан, Ўзбекистон ҳудуди учун ҳам долзарб муаммодир.

Чунончи, республикамызда мавжуд 44896,9 минггектар ерларни бор- йўғи 4,3 миллион гектари ёки 10 фоизи суғориладиган ерлардан иборат. Ушбу ерларнинг 800 минг гектари сув эрозияси муаммоларига учраган бўлса, қарийб 2 миллион гектар ерлар шамол эрозиясига дучор бўлган.

Ерлар деградацияси...

Назаримда дунё мамлакатларида деградацияга учрамаган ер бўлма-са керак. Чунки кун сайин кескинлашиб бораётган бу долзарб масала бугун бутун дунё аҳлини ташвишга солмоқда. Мамлакатлар ўз шарт-шароитларидан келиб чиққан ҳолда ерлар деградациясига қарши кураш олиб боришмоқда.

Ўз-ўзидан шундай савол туғилади: хўш, ер деградацияси нима?

Ерлар сифатининг ёмонлашиш жараёни, тупроқнинг унумдорлик хусусияти пасайиши ёки йўқолиши натижасидатупроқ маҳсулдорлигининг пасайиши — ерлар деградацияси дейилади. Курғоқчил иқлим шароитида ерлар деградацияси кўп ҳолларда чўлланиш жараёнига ўтиб кетади, бунда ҳосилдор ер саҳрога айланади.

Ҳозиргачатупроқшуносолима-рилмий тадқиқотлари натижасида ерларнинг деградацияга учра-шининг асосий сабаблари, унинг энг муҳим омилларини ўрганишда давом этмоқда. Боз устига илмий ёндошувлар асосида ерлар деградациясига қарши курашиш чо-ра-тадбирлари ҳам ишлаб чиқилган.

Олимларнинг бу долзарб мав-зуда йиллар давомида олиб борган илмий тадқиқот ишларини диққат билан ўрганадиган бўлсак, ерлар деградациясининг бир нечта асосий сабабларимавжудлигига амин бўла-миз. Шу жумладан;

- инсон омили (бунда инсоннинг

ерга бўлган салбий муносабати ту-файли тупроқ унумдорлиги пасай-иб боради);

-ҳосилдорликнинг пасайиши-нотўғри ишлов беришлар оқибати-да (тупроқ ҳосилдорлигининг бо-нитет баллари юқори 100 баллдан пастки 0 баллга тушиб қолиши ино-батга олинади);

-табiiй биологик хилма хиллик-нинг пасайиши (ернинг маълум эко-логик хизматлар билан (ҳосилдор-лик, ифлосланишга бардошлилик, гидрология циклида қатнашиш, ки-мёвий моддалар айланиши цикли-да қатнашиш ва бошқалар) барча жараёнларда қатнашувчи биологик ҳаёт шакллари мавжуд хилма хиллигига тўғридан тўғри боғлиқ-дир. Биологик фаолликни пасайи-ши билан ўтаётган жараёнларнинг микдори ва уларнинг сифати туша-ди);

- ташки таъсирларга бардошли-лик хусусиятининг пасайиши — муқим ҳаракатдаги соғлом экоти-зим турли табiiй (иқлим ва бошқа табiiй офатлар) ва антропоген (ифлосланиш, вақтинчалик салбий таъсир ва бошқалар) таъсирларга бардош бера олади. Айнан тизим ичидаги тўғри ҳаракатдаги жара-ёнлар, биохилмахилликнинг мав-жудлиги экотизимнинг салбий таъ-сирлардан тикланишига ва олдинги функцияларига қайта эга бўлишига олиб келади. Биофизикавий жара-ёнларнинг жиддий бузилиши ти-зимнинг тикланишига қобилиятини

йўқотади. Натижада, мамлакатда бундай ерларқишлоқ хўжалигида фойдаланишдан чиқади.

Бу борада мамлакатимиз Прези-денти томонидан 2022 йил 10 июнда қабул қилинган «Ерлар деградация-сига қарши курашишнинг самарали тизимини яратиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарор муаммо ечими-ни топиш йўлида ташланган муҳим қадам бўлди.

Хўш, мазкур қарорнинг аҳамия-ти, моҳияти нимада? Қарорда бел-гиланган вазифалар қандай амалга оширилмоқда?

Аввал, шуни айтиш керакки, ушбу хужжат — ерлар деградацияси-га қарши курашиш ва унинг салбий оқибатларини юмшатиш, ҳудуд-ларда чўлланиш ва курғоқчиликни олдини олиш, биохилма-хилликни асраб қолиш, тупроқ унумдорлиги-ни сақлаш ва ошириш, деградаци-яга учраган ерларни қайта тиклаш, ушбу йўналишдаги илғор илмий ишланмалар ва инновациялардан кенг фойдаланиш асосида минтақа-ларни барқарор ривожлантириш-га эришиш мақсадларини ўз ичига қамраб олган.

Президентимизнинг ушбу қаро-рида белгиланган вазифалар ижро-сини таъминлаш мақсадида Вазир-лар Маҳкамасининг жорий йил 19 июлда «Тупроқшунослик ва агро-кимёвий тадқиқотлар институти фаолиятини самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори қабул қилинган. Бу эса инсти-тутда фаолият олиб бораётган ту-проқшунос олим ва мутахассислари зиммасига яна бир қарра масъули-ятли вазифаларни қўймоқда.

Қарорга асосан, эндиликда Қи-шлоқ хўжалиги вазирлигига ерлар деградациясига қарши курашиш бўйича вазифалар юклатилиб, маҳ-сус департамент ҳам ташкил этилди. Вазирлик ерлар чўлланиши, уларни тиклаш, экинларни алмашлаб экиш, ўрмонлар барпо қилишни монито-ринг қилади, ерлар деградацияси жараёнлари билан курашиш соҳа-сида ягона давлат сиёсатини юри-

тади. Шунингдек, Тупроқшунослик ва агрокимё илмий-тадқиқотлар институти Ўзбекистон Республи-каси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги тасарруфига ўтказилди ва инсти-тутнинг номи Тупроқшунослик ва агрокимёвий тадқиқотлар институ-ти деб ўзгартирилди. Ҳозирда ин-ститут янги ном билан ўз фаолияти-ни юритмоқда.

Бундан ташқари қарорга кўра, институтнинг Андижон, Бухоро, Қашқадарё ва Хоразм вилоятларида минтақавий бўлинмалари ташкил этилди. Ушбу минтақавий бўлин-малар фаолиятларини юритиш учун оператив бошқарув ҳукуки асоси-даги масалалар тўлақонли амалда бажарилмоқда. Институт томони-дан жойлардаги бошқарув орган-лари билан ҳамжиҳатликда барча тегишли масалалар: бўлинманинг ҳукукий мақомга эгалик тўғрисида-ги низоми, юридик манзили, муҳр ва иш юритиш учун дастлабки зару-рий шарт-шароитлар яратилиб бе-рилди.

Ҳар дақиқада ерларимизнинг унумдорлиги пасайиб, яроксиз аҳволга келиб қолмоқда. Вазият бу қадар оғирлашиб бораверса, мамла-катимиз қишлоқ хўжалиги равнақи ва ривожига салбий таъсир қила бо-шлайди.

Юқоридаги қарорнинг 1-илова-сида «Ерлар деградацияси жара-ёнлари билан курашиш ва уларни олдини олиш ҳамда тупроқларни муҳофаза қилиш бўйича Ҳаракат-лар режаси»да белгиланган тадбир-ларни амалга ошириш механизмла-ри ишлаб чиқилди. Бундан ташқари 3.1-иловада «2022-2025 йилларда тупроқлардаги гумус микдорини оширишнинг Прогноз кўрсаткичла-ри» бўйича институт олимлари томонидан шу йилларга мўлжал-ланган чора-тадбирлар мажмуаси тайёрланди. 3.2-иловада «2022 — 2025 йилларда тупроқ шўрлани-шини камайтиришнинг Прогноз кўрсаткичлари» юзасидан амалга ошириладиган ишлар бўйича «Йўл харитаси» ишлаб чиқилди. Шўрла-нишга қарши ушбу «Йўл харитаси» барча чора-тадбирларни ўз ичига қамраб олган. Жумладан:

- шўрланган тупроқлар турлари ва тарқалишини таҳлил қилиш;

(Давоми 6-бетда)

ТУПРОҚ — МЕХРГА МУШТОҚ

(Боши 5-бетда)

-тупроқларни тадқиқ қилиш, хариталарни яратиш ва мониторинг қилиш;

-тупроқлар шўрланиши ва ишқорланиш жараёнларининг ривожланишини баҳолаш ва башоратлаш (прогнослаш);

-шўрланган тупроқларда гидро-техник, агро-мелиоратив ва кимёвий мелиорация тизимларини ердан фойдаланувчиларга ўргатиш;

-шўрланган тупроқларда самарали деҳқончилик тизимларини қўллаш каби тадбирлар тизимли равишда амалга оширилиши режалаштирилган.

Охирги йилларда тупроқшунослик соҳаси ҳам тобора такомиллашиб бормоқда. Яқинда институт қошида «Тупроқ географик ахборот тизимлари ва педометрика (ГАТ) лабораторияси ташкил этилган эди. Ушбу охирги замонавий технологиялар асосида жиҳозланган янги лаборатория имкониятлари жуда кенг. Ҳозирда ГАТ лабораториясида ерларнинг деградация жараёнларини баҳолаш ва хариталаш, тупроқлар ҳолатини таҳлил қилишнинг самардор ва тезкор ахборот тизимларини яратиш, тадқиқ этиладиган ҳудуд тўғрисида тез ва сифатли маълумот олиш, масофадан зондлаш маълум-

отларига ишлов бериш орқали кўп йиллик мониторинг ишлари олиб борилмоқда. Шунингдек, ерлар деградацияси жараёнлари билан курашиш дастурларини амалга оширишда иштирок этувчи вазирлик ва идораларга чўлланиш, қурғокчилик, иқлим ўзгариши ҳолати ҳамда унга қарши курашиш ва мослашиш бўйича олинган барча маълумотларни ягона миллий электрон базаси шакллантирилиб, уни доимий равишда Қишлоқ хўжалиги вазирлигига даврий равишда тақдим этиб бориш ишлари ҳам йўлга қўйилмоқда. Мамлакатимиз ер фондининг энг қимматли муҳим қисми бу суғориладиган ерлар ҳисобланади. «Тўғри фойдаланилганда, бу ер майдонларини кенгайтириш имкониятлари ҳали ҳам катта»,— дейди олимларимиз. Демак, умид қилсак бўлади.

Юқоридаги қарор ижросини таъминлаш борасида Тупроқшунослик ва агрокимёвий тадқиқотлар институти томонидан муайян ишлар амалга оширилди. Жумладан, жорий йилда Сирдарё вилояти Оқолтин, Боёвут, Сардоба, Мирзаобод, Ховос ва Гулистон туманлари, Янгиер ва Гулистон шаҳарларида жами 263 740 гектар суғориладиган қишлоқ хўжалиги ер майдонларида тупроқ карталарини тузиш ва тупроқ сифатини баҳолаш ишларини амалга ошириш бўйича дала тадқиқотлари ўтказилди. Тадқиқотлар давомида олинган тупроқ намуналари бўйича лаборатория таҳлиллари якунланди. Ҳозирги кунда олинган натижалар-

ни камерал шароитда қайта ишлаш ва тупроқ сифатини баҳолаш, хариталарининг муаллифлик нусхаларини яратиш ишлари амалга оширилмоқда.

Шунингдек, Сирдарё вилояти Оқолтин, Боёвут, Сардоба, Мирзаобод, Ховос ва Гулистон туманлари, Янгиер ва Гулистон шаҳарларида жами 196 886 гектар суғориладиган қишлоқ хўжалиги ер майдонларида тупроқ агрокимёвий тадқиқот ишларини бажариш мақсадида дала тупроқ тадқиқотлари якунига етказилиб, ўрнатилган тартибда тупроқ намуналари олинди. Айни пайтда олинган тупроқ намуналарида лаборатория таҳлилларини якунлаш ва олинган натижалар асосида агрокимёвий харитограммалар тузиш ишлари бажарилмоқда.

Бундан ташқари, Қорақалпоғистон Республикаси, Наманган ва Навоий вилоятларининг суғориладиган, лалми ва яйлов ҳудудлардан танланган калит майдонларида тупроқларда содир бўлаётган ўзгаришларни аниқлаш, салбий ҳолатларнинг олдини олиш, оқибатларини бартараф этиш, тупроқ унумдорлигини сақлаш ва ошириш ҳамда ерлардан самарали фойдаланишни таъминлаш мақсадида тупроқ мониторинги тадқиқотларини ўтказиш ишлари амалга оширилмоқда. Вилоят ҳудудларининг ҳар биридан танланган 15 тадан калит майдонларидаги стационар ва ярим стационар экологик майдонлар (СЭМ ва ЯСЭМ)да дала

тупроқ тадқиқотлари тўлиқ якунланди. Тупроқларнинг барча хосса-хусусиятлари аниқланди. Бугунги кунда дала тадқиқотларидан олинган тупроқ намуналари бўйича лаборатория таҳлил ишлари якунланмоқда. Жорий йилнинг иккинчи ярим йиллигидан бошлаб Сирдарё, Навоий, Андижон ва Фарғона вилоятлари суғориладиган ерларининг шўрланган тупроқларини харитага тушириш ишлари бошланди. Бунда Сирдарё вилоятида жами 254 152 гектар, Навоий вилоятида жами 95 456 гектар, Андижон вилоятида жами 55 483 гектар ҳамда Фарғона вилоятида жами 169 939 гектар суғориладиган қишлоқ хўжалиги ер майдонларида шўрланган тупроқларни харитага тушириш ишларини институтнинг янги минтақавий бўлинмалари билан биргаликда амалга ошириш режалаштирилган.

Шу азиз Ватан барчамизники бўлгани каби унинг ҳар бир қарич ери, ҳар ховуч тупроғи ҳам ўзимизникидир. Ерлар деградациясига қарши курашишда нафақат тупроқшунослик олимлар ва мутахассислар жонкуярлик қилиши керак, балки шу юртда умргузаронлик қилаётган ҳар бир инсон қайғуриши зарур.

Шухрат БОБОМУРОДОВ,
Қишлоқ хўжалиги вазирлиги
хузуридаги Тупроқшунослик
ва агрокимёвий тадқиқотлар
институти директори, биология
фанлари доктори

КРЕДИТ АЖРАТИШ СОДДАЛАШТИРИЛАДИ

Ҳар бир инсон ўз уйига эга бўлсагина ҳаётда катта мақсадлар билан яшайди, оиласида тинчлик, ишида унум бўлади. Зеро, уй-жой инсон ҳаётининг узвий ва ажралмас бир қисми бўлиб, у жамиятда эркин ҳаёт кечиришнинг гаровидир.

Кейинги йилларда юртимизда одамларни энг кўп ташвишга солаётган уй-жой масаласи давлат сиёсатининг устувор вазифаларидан бири сифатида белгилангани сабаби ҳам шунда. Чунки уйи бор одамнинг ўйи бўлмайди, кўнгли тўқ бўлади.

Шу боис, мамлакатимизда аҳолини уй-жой билан таъминлаш мақсадида қатор фармон ва қарорлар имзоланди. Шунингдек, аҳолини молиявий қўллаб-қувватлаш мақсадида уй-жой учун ипотека кредитлари, субсидиялар ажратилмоқда.

Аммо кейинги пайтда қуриладиган арзон уй-жойларнинг нархи кескин ошиб кетгани туфайли нафақат биринчи тўлов, балки олинган кредит миқдори ҳам ортаёпти. Табиийки, кам таъминланган ва доимий даромад манбаига эга бўлмаган киши бундай уйни ололмайди.

Президентимизнинг шу йил 22 сентябрдаги «Ипотека кредитидан фойдаланишда аҳолига қўшимча қулайликлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори уй-жой шароитини яхшилашга муҳтож аҳолини қўллаб-қувватлашга қаратилгани билан аҳамиятлидир.

Қарор билан 2023 йил 1 январдан бошлаб дастлабки бадалнинг ва ипотека кредити бўйича фоизларнинг бир қисmini қоплаш учун субсидия берилган фуқароларнинг уй-жойларни сотиб олиш, қуриш ёки реконструкция қилишига олинган ипотека кредитларини ҳамда улар бўйича ҳисобланган фоизларни тўлаш учун йўналтирилган иш ҳақи ва бошқа даромадлари жисмоний шахслардан олинган даромад солиғига тортилмайди.

Аҳамиятлиси, ушбу қарорда кўзда тутилган имтиёз қарз олувчи ва бирга қарз олувчилар даромадининг бир солиқ даврида меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг саксон бараваридан ошмаган қисмига татбиқ этилади.

2022 йил 1 ноябрдан бошлаб, хусусий пудрат ташкилотлари томонидан тайёр ҳолда топшириш шартисиз қурилган уйлардаги квартираларни бирламчи уй-жой бозорида сотиб олиш учун ипотека кредитларини ажратишга ҳамда улар бўйича дастлабки бадалнинг ва ипотека кредити бўйича фоизларнинг

бир қисmini қоплаш учун субсидия тўлашга рухсат берилади.

Шунингдек, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси ва вилоятлар ҳокимлари йил якунига қадар уй-жойларни сотиб олиш ва ипотека кредитларини расмийлаштириш жараёнида фуқароларга қўшимча қулайликлар яратиш мақсадида вилоятлар марказларида Тошкент шаҳри тажрибаси асосида ипотека марказлари ташкил этилади.

Улар ипотека марказларида ҳудудда уй-жой қурилишини амалга ошираётган қурилиш-пудрат (девелопер) ташкилотларининг сотув офисларини, тижорат банкларининг банк бурчаги ва кассаларини ҳамда хусусий нотариал идораларни жойлаштириш чораларини кўради.

Бир сўз билан айтганда, ушбу ҳужжат билан аҳолига уй-жой сотиб олиш ёки яқка тартибдаги уй-жойларни қуриш ва реконструкция қилиш учун субсидия ажратиш жараёнлари рақамлаштирилади. Энг муҳими, ипотека кредити ажратиш тартиби янада соддалаштирилади.

Ботирбек ТЎРАЗОДА,
Олий Мажлис Қонунчилик палатаси
депутати

Ноинсоф. Ўйлаб кўрсак, аслида бу жуда оғир ҳақорат. Аммо қулоғимизга тез-тез чалиниб туриши боис, кўникиб қолганмиз, шунчаки бир иборадек қабул қиламиз. Фойдаланишга топширилганига ҳали кўп ўтмай туриб, кўприк қулаб тушса, одамларга мўлжалланган баланд қаватли уй ағдарилса, янги хонадонга кўчиб кирганлар бир йилга бормай ҳали сув, ҳали канализация тизимидаги муаммоларга дуч келса, девордаги ёриқлар пайдо бўлганини кўрса, қурувчини ноинсоф дейди. Тешиб чиқсин сенга берган пулим, деб оғринади. Қарғайди.

Ўн йил олдин бир танишимиз қишлоқ жойларда қурилатган намунавий лойиҳалар асосидаги уйлardan бирини олиш учун пул тўлади. Шартномада муддат бир йил этиб кўрсатилган. Ҳар кўришганда, уй тўйи қачон дейман. Гапни бошқа ёққа буради. Охири бир куни ёрилди. “Жўра, сен журналистсан, шуларни бир ёз, уй оламан деб адоий тамом бўлдим, ўзи ойликка яшайман. Аммо маошимни рўзгорга етказолмай қолдим. Кредит мени еб ташлади. Ҳаммасиям майли, уй ҳали-вери битмаса керак”, деди. Уйини кўрдим. Шартнома тузилганига икки йил ўтган бўлса-да, ҳали том ёпилмаган. Онда-сонда шарпадек бўлиб, кимдир кўринмаса чала уйлarnи қурадиганлардан ҳеч кимни учратмадик. Атроф кабристондай ҳувиллаб ётибди. Дўстимнинг кўнглига қараб, қурилишга масъул одамни топдик, уни олиб қурувчиларни пул, қурилиш маҳсулотлари билан таъминлайдиган ташкилотга бордик. Бошлиққа кириб, дўстимнинг ижарада яшаётганлигини, унга уй жуда зарур эканлигини, тезроқ ишни якунлаб беришни илтимос қилдик (ўзинг пул тўлайсан, ишонасан, ва яна илтимос ҳам қиласан. Бунақаси фақат бизда бўлса керак). Бўлмаса Бош вазир номига шикоят ёзамиз, дедим. Шу пайт ҳеч қутилмаган иш бўлди: бизни эшитиб турган каттакон ёнимиздаги прорабни чунонам сўкиндики, чидаб бўлмайди. Камига беш-олти маротаба тепдиям. “Сендай ифлослар нарсаларни еб кетмаганингда, мана бунга ўхшаган одамларнинг уйлари аллақачон битиб кетарди” деди.

Ташқарига чиқдик. Жуда ноқулай вазиятда қолган эдик. Ҳозир бу прораб бошлиқнинг олдига кириб дабдаласини чиқариб ташласа керак, деб ўйлагандим, йўқ, иршайганча деди: “Бошлиқ афганецда, уришни яхши кўради. Лекин ўзиям кўп нарсани еворган, ноинсоф”.

Ижтимоий тармоқларда ҳомиладор келинчакнинг қайнотаси, қайнукаси томонидан калтаклангани, натижада увол кетган ёш жувон ҳақида ўқиб, ларзага тушдим. Биров 18-20 йил пуф-пуфлаб ўстирган фарзандини бошқанинг маҳрамига бериб, хизматини қилсин дея ўтирсаю, қувонч ўрнига бундай мудҳиш қайғуда қолса, бошини қаерга урсин? Қудачилик — минг йилчилик деган гаплар қаерда қолди? Нима

эмиш, келин аммасиникига бориш учун қўшнидан беш минг сўм олгани қайнотага ёкмаганмиш. Ёкмаган бўлса, қўлига пул тутқазиб қўй, кўнглига қара. Эркаклик гуруринг шунча баланд эдимиз? Ойланг бировдан бир нарсa сўрайдиган ҳолатдалигини била туриб аламингни нега бегуноҳ келинингдан оласан? Ожизага қўл кўтарган, кейин уялмай-нетмай марҳуманинг шаънига бўлмағур гапларни айтаётган шундай разил касларни кўриб, улар билан бир ҳаводан нафас олаётганингга пушаймон бўласан. Ўша воқеа тасвирланган хабар тагида минглаб изоҳлар бор. Кимдир ката қилиб НОИНСОФ деб ёзибди. Ҳақоратламабди, лаънатламабди, гўрига гишт қаламабди, аммо бор нафратини шу сўзга жойлабди — НОИНСОФ.

Газ плитамиз яхши ишламай қолди. Уста қидириб, ажиб ҳолатларга дуч келдим. Биринчи уста “инновацион” экан: “Уйимга опкеб ташанг, вақтим бўлса кўриб, айтаман. Бир кўриб қўйишим 300 минг бўлади. Тузалса ҳам, тузалмаса ҳам шу гап”.

Иккинчи устани билмайдиган нарсаси йўқ, ҳам инсофли дейишганига ишониб, унинг рақамини топиб, дардимни айтдим. Плитанинг русумини сўради. “Артел”, дейишим биланок хайр-маъзурниям насия қилди. Яна бир устани мақташганди, уйига беш марта бордим, тополмадим.

Охири, маҳалладаги отахонлардан бири билан гаплашиб, шу мавзудан сўз очгандим, у бир тенгдош танишининг манзилини айтди. Узоқроқда яшайдию, лекин ишининг пири, деди.

Топиб бордим. Йўл-йўлакай гаплашиб келдик. 73 ёшда эканлар, ўғил-қизлари уйли жойли бўлиб кетишганини, эрмак учун, зерикиб қолмаслик учун шундай ишларни

қилиб турамизда, ўғлим, дедилар худди бу иш айбдек. Уйга келиб, бир чойнак сув қайнагулик вақтда ишни тугатган уста газни ёқиб берди, на хид бор, на бошқа муаммо. Яна: “Ўзим великда келаверардим уйим сал узоқда, чарчаб қоламан бу иссиқда” дедилар. Уйларига олиб кўйишда ҳам гаплашиб кетдик. Икки кун олдин туғилган кунларига ўғиллари машина совға қилишганини айтиб қолдилар. Табрикладим. Уйларига етгач, иш ҳақи қанча бўлади, дедим.

“Э, қўйсангчи, болам, шу арзимаган иш учун пул олсам, менинг манзилимни айтган оғайнимни ҳурмати қаерда қолади”, деди.

Ҳар қанча илтимос қилмайин, рад

ИНСОФ

қилиб туравердилар.

Одамгарчилик, инсоф дегани мана шу бўлса керак.

Кўчамизга қатик сотувчи келди. Коляскада чақалоқ, ёнида 5-6 ёшлардаги кизчаси. Бонкалар коляска тагига жойлаштирилган. Бир бонка қатик беш минг сўм экан. Шу пайт онаси ҳам, кизча ҳам қўшнларнинг дарвозасини тақиллатгани кетишди. Мен секин билдирмай коляска чўнтагига ўн минг солиб қўйдим. Кейин қатик олиб, қизчанинг қўлига беш минг узатдим.

Эртасига улар яна келишди. Мабодо сиз адашиб пул бермадингизми, ҳисоб-китобимиздан ўн минг сўм ортиқча чиқаяпти, дейишди.

Титраб кетдим.

Дунёни гўзаллик эмас, инсофли одамлар қутқарса керак...

Давлатимиз раҳбарининг 2017 йилда Фарғона вилоятидаги видеоселекторда айтган гапларини тез-тез эшитиб, кўриб тураман. Ютубда ҳам бор. Шу мажлисда юрт раҳбари айтган гаплар Абулайс Самарқандийнинг “Танбеҳ ул-ғофилийн” асарини эслатади.

Ривоят қилишларича, адолатсизлик, ўзгалар ҳаққини ейиш, хўжакўрсинга иш қилиш авж олган бир маскандаги аҳволдан ғазабланган Аллоҳ таоло Жаброил алайҳиссаломга ўша шаҳарни кунпаякун қилишни буюрибди. Ҳазрат Жаброил қарасалар, ўша манзилда бир олим кечаси ухламасдан илм ўрганмоқда экан.

— Ё, Аллоҳим, — дебдилар Жаброил. — Мени синамоқчи бўлдингми, бу жойда кунни тунга улаб маърифат излаётган бир банданг бор экан, жазолашга журъатим етмаяпти.

— Айнан ўша олимнинг уй-

идан бошла офатни, — буюрибди Парвардигор. — Илми бўлиб амали бўлмаган, ён-атрофда бузукликни кўриб туриб индамаган бундай олим садкаи илм, садкаи умр кетсин.

...Юртбошимизнинг қуюниб айтадиган гаплари ана шундай бифарк, фақат ўз манфаатини ўйлайдиган, ўтирган амалини сақлаб қолиш учун ҳеч қандай қабиҳликдан қайтмайдиганларга бир зарба.

“Тўрт йил ишламай, дангиллама уй қурасан, беш-олтита машина оласан, — дейди Президент айрим нопокликлар ҳақида гапириб. — Нима ойлигингга оласанми? Ўғри бўл, инсофли бўл”.

Вох, бу дақкилар кўксиди иймони, виждони бор одамни тешиб юборади-ку! Ҳалол инсонлар ҳам кўп, аммо баъзи Жигилдонлар пора олишдан, ҳисоботларни сохталаштиришдан қайтмаяпти. Президент ўша мажлисда ҳуқуқ-тартибот идораларидан бирининг вакилига форма кийиб томошабин ўтириш вақти ўтганлигини, текшир-текшир, қама-қама эмас, аксинча одамлар онгини ўзгартириш фурсати етганини айтар экан, шундай адолатли, халқпарвар инсон мамлакат етакчиси эканлигидан фахрланиб кетасан, киши.

Агар сизу биз истиқомат қилётган шу замин бус-бутун бўлса, демак пок одамларнинг шарофатидан, бу.

Агар биттагина кўнгилда эзгу умид пайдо бўлса, Инсофни кўп тилга оладиган инсоннинг ўз халқига чексиз меҳр-муҳаббати самараси, бу.

Келинг, инсофдан узоқлашмайлик, ахир, халқимиз ҳаммасини кўриб-билиб турибди.

Максуд ЖОНИХОНОВ

Хотирам панд бермаса Маҳмуджон Тожибоев ҳақида бундан ўттиз беш йиллар олдин ёзган мақоламга шундай сарлавҳа қўйган эдим. Унда бир ривоят келтирилгани эсимда: Қадимда машҳур бир хонанда ва созанда ўтган экан. У куйни шундай чалар, ашулани шундай куйлар эканки, ҳар қандай тингловчи кўз ёшини тиёлмас экан. Бир куни ўша хонанда сел бўлиб қандайдир мумтоз куйни чалиб, оҳангига ўзи ҳам маст бўлиб, йиғлаб ўтирган экан, иттифоқо дутори бошига булбул келиб қўнибди. Созанда дуторни майин тебратиб куй чалишда давом этибди. То куй тугагунча булбул кетмабди. Куй тугагандан кейин ҳам созанда бир дам дуторни шу ҳолда ушлаб турибди. Булбул бироз созандага термулибди-да, сўнгра секин учиб кетибди. Ўшанда созанда биринчи марта булбулнинг кўзини кўрган экан. Шундан кейин эл ўша созандани “булбул тан берган созанда” дейдиган бўлишибди. Мақолада Маҳмуджон Тожибоев ўша созанда ва хонандага менгзалган эди.

БУЛБУЛ ТАН БЕРГАН

Бугун ўйлаб кўрсам, ўшанда Маҳмуджон ёш, эндигина ўттизга бориб-бормаган хонанда экан. Бироқ аллақачон эл оғзига тушиб улгурган эди. Устозлари Орифхон Ҳотамов, Очилхон Отахонов, Фаттоҳхон Мамадалиев унга ўз тенгдошлари каби муомала қилишарди. Шунинг ўзиёқ Маҳмуджон ёш бўлишига қарамай ўша машҳур ҳофиз-созандалар сафига қўшила олганидан дарак берарди.

Ўшандан бошлаб Маҳмуджон билан кадрдонлашиб кетдик. Гарчи тез-тез учрашмасак-да, кўнглимизда бир-биримизга ҳурмат барқарор эди, қачон, қаерда, қай ҳолатда кўришмайлик бир-биримизга кучоқ очиб келардик. У ниҳоятда камтар, бола каби бегубор, том маънодаги самимий, устозларига, оиласига, дўстларига, шогирдларига садоқатли, оқибатли инсон эди. Доимо кулиб турарди, кулганда қийик кўзлари юмилиб кетар ва бу ўзига жуда ярашарди.

Маҳмуджон билан кўп суҳбат курганмиз, уларнинг ҳар бири ҳақида алоҳида-мақола ёзиш мумкин. Шулардан бирини қисқача баён қилмоқчиман.

Тўнғич ўғлим Шердорни уйлантириш ҳаракатида юрган эдик. У пайтларда (1992 йилнинг куз ойлари) дўконларда тузукрок нарсани топиш амри маҳол эди. Тўйни бошлашга бошлаб қўйганмиз бу ёғига зарур нарсаларни қаердан топишни ўйлаб, кечалари уйку келмайди.

Шундай кунларнинг бирида кечкурун эшик кўнғироғи жириглади. Очсам Маҳмуджон турибди. Усти-боши жикқа ҳўл. Ичкарига таклиф қилдим.

— Ҳа, Маҳмуджон, бахайрликми? — дедим ажабланиб. — Бу ёмғирда нима қилиб юрибсиз?

Ўзига хос ва ўзига жуда ярашадиган кулгиси бор эди унинг. Майин, ёқимли овозда кулди. Қўлидаги каттагина туғунни бир чеккага қўйди. Диванга ўтириб, ҳол-аҳвол сўрашганимиздан кейин деди:

— Тўй қилаётганингизни эшитдим, — энди у баралла кулди. — Бизда нима кўп тўн кўп. Ҳар тўйдан беришади-да. Шу боис сизга ҳам тўёна қилиб беш-олтита тўн олиб келдим. Кудаларга кийгизасиз-да.

— Оббо, Маҳмуджон-ей, қаердан, кимдан эшитдингиз. Шарт эмасди-ку. Эрта-индин ўзим бормокчи эдим тўйга айтгани, — дедим хижолат бўлиб.

— Шарт эмас боришингиз, ўзим билиб олдим тўй қачон, қаерда бўлишини, — деди ҳофиз. — Булар арзимаган нарсалар, буни ўйлаб ўтирманг. Асосий хизмат насиб этса ошда бўлади. Устоз Очилхон ака билан бирга хизматда бўламиз.

У вақтларда эрталабки ош жуда вақтли бўларди. Ош бериладиган куни тўйхонага устоз-шогирд ҳофизлар биздан, яъни, тўй эгаларидан олдин келиб ўтиргани эсимдан чиқмайди.

Маҳмуджон Тожибоев билан танишганимиздан буён ўтган йиллар давомида унинг ҳам, менинг ҳам ҳаётимизда, ижодимизда кўп ўзгаришлар бўлди. Бу, табиийки, мамлакатимизда, халқимиз турмушида рўй берган ижтимоий-сиёсий ўзгаришлар билан ҳам боғлиқ. Маҳмуджон мумтоз қўшиқчилигимиз, хусусан, мақом санъатимизнинг етук, билимдон ижрочиси, ҳимоячиси, жонкуяри, тарғиботчиси бўлиб етишди. Ҳа, мен бу сўзларни билиб, атайлаб ишлатаяпман: У мақомларнинг барча нозик жиҳатларини, ижро этилаётган ғазал сўзларининг маъносини тушуниб куйларди, шунга қараб парда босарди. Шу боис у мақомларни бузиб айтилганини эшитса чидаёлмасди, ижроцига одоб билан танбех берар, қандай куйлаш лозимлигини, қандай талаффуз қилиш зарурлигини эринмай кўрсатиб берарди. Президентимизнинг 2017 йил 17 ноябрдаги “Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қароридан ниҳоятда мамнун бўлди. Шу қарор билан ташкил этилган Ўзбек миллий мақом санъати маркази аъзоси сифатида вилоятларда юриб, бу мумтоз санъатимизга қизиқадиган ёшларни излаш, мақом ансамбллари тузишда фаол қатнашди, 2018 йил сентябрь ойида Шаҳрисабзда ўтган биринчи Халқаро мақом санъати анжуманида иштирок этган, унинг таассуротларини ҳаяжон билан хикоя қилиб турар эди. Анжуман ҳар икки йилда ўтказилиши белгилаб қўйилганидан ғоят хурсанд бўлиб, давлатимиз раҳбарининг бу ташаббуси, бу қарори тарихий воқеа эканини қайта-қайта таъкидлар, ёшларга, шогирдларига ушбу ғамхўрлик ва эътиборнинг кадрига етишини, ундан унумли фойдаланишни уқтирар эди.

“Гулистон” журналида М.Тожибоев билан суҳбат уюштириш режалаштирилганини айтилганда, у созини кўтариб таҳририятга келди. Узоқ суҳбатлашдик. Мақом санъатининг тарихи, шўъбалари, қайси мақом қандай бошланиши, ижро услублари ҳақида батафсил гапириб берди. “Товушнинг паст-баландлиги пардалар билан ўлчанади. Пардани тўғри келган жойдан бошлаш мумкин эмас, муайян пардалар бор. Масалан, “Бузруг” мақоми “ре”дан бошланади. Агар бошқа пардадан бошланса “Бузруг” чиқмайди. Мақом мукаммал тартибга асосланган санъат, мусиқани тушунмайдиган одамга ҳам исталган жойдан бошлаб чалиб беринг, камчилигини сезади”, деди. Бу фикрларни тушунтириш жараёнида созни чалиб, пардаларни кўр-

сатиб, эринмай тушунтирди, мақомдан намуналар ижро этди. Биз, таҳририят ходимлари, гарчи ҳофизнинг профессионал гаплари маъзини тўла чақолмаган бўлсак-да, ижро этган куй ва ашулаларидан баҳраманд бўлдик, завқ ва маънавий озуқа олдик.

Суҳбат тафсилотлари “Гулистон”нинг 2020 йил биринчи сониди эълон қилинди. Журнал чиққанини эшитган Маҳмуджон таҳририятга келди. Ваҳоланки, бирон шогирдини юбориши ҳам мумкин эди. (Шундай ижодкорлар ҳам бор, у ҳақда мақола чиққанини айтилса, майли тураверсин, бирон кун оларман, дейди). Журнални бир бошидан варақлаб, ҳар бир материалга, суратга эътибор бериб, фикрини айтди. Шу баҳона санъат, адабиёт, айниқса, мумтоз адабиёт ва санъатимиз, ўтган устозлар ҳақида анча гурунглашдик. Столда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Эркин Аъзам

«Гулистон» журналида М.Тожибоев билан суҳбат уюштириш режалаштирилганини айтилганда, у созини кўтариб таҳририятга келди. Узоқ суҳбатлашдик. Мақом санъатининг тарихи, шўъбалари, қайси мақом қандай бошланиши, ижро услублари ҳақида батафсил гапириб берди.

билан камина бирга тушган сурат турган эди. Маҳмуджоннинг кўзи шу суратга тушиди-ю, гапидан тўхтаб менга юзланди. “Мана шу киши олдида жуда хижолатдаман-да, — деди. — Бир тадбирга таклиф қилган эди, хозир сабаби аниқ эсимда йўқ, боролмай қолганман. Шундан буён у кишининг кўзига қарашга ботинолмайман.”

Мен бу гапни кейин Эркинга айтдим. У кулди-да, ҳалиям эсида эканми? Менинг ёдимдан аллақачон кўтарилиб кетган... Тўғри туғилган кунмиди, нимадир тадбирга чакирган эдим, келолма-

Во дариг! Бу не кўргилик! Эндигина 63 ёшга тўлган эди-я! Қанча-қанча орзу ниётлари бор эди-я! Бу йил сентябрда иккинчи Халқаро мақом санъати анжумани бўлишини (Маҳмуджон билан охириги суҳбатимиз пайтида ҳали коронавирус пандемияси оқибатида юртимизда карантин бошланмаган эди), бу катта анжуманга пухта тайёргарлик кетаётганини, унда вилоятларда кашф этилган ёш мақом ижрочилари ҳам иштирок этишини, миллий мақом санъатимиз юксак чўккиларга кўтарилишини ҳаяжон билан қувониб гапирган эди. Бу анжуманни интиқиб кутаётган эди. Афсус, минг афсус! Оллохнинг иродаси, ўлим ҳақ. Яратгандан имон-этиқодли, Ҳақни таниган биродаримиз Маҳмуджон Тожибоевнинг охиратини обод қилишини, қабрини Куръон нурлари билан мунаввар этишини, билиб-билмай қилган гуноҳларини маффираат айлаб, Ўзининг фирдавс жаннатларига кирадиган бандалари қаторида кўришини сўраб дуо қиламиз. Ўзбек халқи, унинг боқий мероси бўлган мақом санъати бор экан, буюк ҳофиз, беназир созанда Маҳмуджон Ғози ўғлининг номи ҳам яшайди, у куйлаган ашулалар, чалган куйлар эзгу ниятли солиҳ инсонлар дилига малҳам янглиг янграйверади.

Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ

Бойбўта Дўстқораев билан илк танишувимиз ТошДУ (ҳозирги ЎЗМУ)нинг журналистика факультети аудиториясида кечган. Оғир-босиқ, мулойим табиатли бу азиз инсонни биз — талабалар биринчи учрашувимизданоқ яхши кўриб қолганмиз. Домла ўзининг ғоят самимийлиги, камтарлиги билан барчамизда илиқ таассурот қолдирганди.

ҲОЮ-ҲАШАМСИЗ ЯШАБ ЎТГАН БОЙ

Устоз барча машғулотларини чиройли, савияли ўтар, биз — бўлғуси журналистлар маърузаларни жон қулогимиз билан тинглар эдик. Домланинг илмий салоҳияти кучли, фикр-доираси кенг эди. Устоз нафақат улугъ жадидлар харақати фидойиларининг ижодидан, балки ҳозирги замон публицистикаси намояндаларининг асарларидан ҳам бохабар эди. Биз ёш талабалар Маҳмудхўжа Бехбудий, Акмал Икромов, Файзулла Хўжаев, Абдулла Қодирий, Абдурауф Фитрат, Абдулла Авлоний, Абдулхамид Чўлпон, Усмон Носир, Мунавварқори Абдурашидхонов ва бошқа юзлаб маърифатпарвар зиёлиларимизнинг публицистикаси билан унчалик таниш эмасдик. Жадид адабиёти ва публицистикасидан яхшигина хабардор бўлган Бойбўта домла бизга улугъ адибларнинг ижоди билан яқиндан таништирганди.

Кечагидай эсимда. Машғулот чоғида Абдулхамид Чўлпоннинг машҳур “Гўзал” шеърини Бойбўта ака талабаларга ёддан айтиб берган эди.

Устоз билан боғлиқ хотираларим бисёр. Мен журналистика факультетининг кундузги бўлимидан кечки бўлимга 4-курсдан бошлаб тахсилни давом эттира бошладим. Ўқишдан ажралмаган ҳолда илк меҳнат фаолиятимни “Ёш ленинчи” (“Туркистон”, ҳозирги “Ёшлар овози”) газетасидан бошлаган эдим. Кечки бўлимга дарсга кирган домламиз қаерда ишлаётганим билан қизиқди ва ёшлар газетасида қанча маош олишимни сўради. Ойлик маошим 125 сўм эканини айтганимда, устозим Бойбўта ака ойлигинг сал камроқ экан, деб ТошДУ нашри бўлган кўп нусхали “Тошкент университети” газетасининг ойлик маоши 140 сўмлигини, бундан ташқари бир жойда ҳам ишлаб, ҳам ўқисам ўзимга авло бўлишини айтиб, ишга таклиф қилди. Илк журналистик фаолиятимнинг дастлабки йиллари эмасми, ёзганларим анча тахрирталаб бўлар, меҳрибон устозим вақти тигиз бўлишига қарамасдан, эринмай кўриб чиқарди. Домла ҳечам қаттиқ гапирмасди. Секин-секин ўрганасан, ҳали кўп мақолалар ёзасан, пишиб-етилиб бораверасан, деб яхшигина танбех бериб кўярди. Домланинг билими зўр, қалами ўткир эди. Устоз мақолаларни шундай тахрир қилардики, саҳифалар бўйлиб кетарди. Баъзида чиройли сўзлар ва ибораларни топиб, мақолага қўшиб кўярди. Университет фаолиятига оид яхши мақолалар ёзсам, республика матбуотида ҳам жўнатиб туришимни маслаҳат берарди.

Салкам 14 йиллик фаолиятим университет билан боғлиқ бўлди. Шу нуфузли даргоҳда ҳар бир кунимнинг мазмунли ўтишига устозларимнинг қайноқ меҳри, самимий муносабати сабаб бўлган, десам муболаға бўлмайди. Устозларим ютуқларимдан хурсанд бўлар, бундан ҳам яхшироқ бўлишим учун йўл-йўрик

кўрсатиб, зарур маслаҳат бериб турарди. Бу кунларни ҳеч қачон унутмайман.

Кўпчиликнинг хабари бор. Республикамиз бўйлаб кенг нишонланадиган 27 июнь санаси Матбуот ва оммавий ахборот воситалари куниэтиб белгиланиши бевосита устозимнинг саъй-ҳаракатлари самараси, деб биламан. Миллий матбуотимиз тарихи ва назариясини яхши билган Бойбўта Дўстқораев қатор мақолалари билан матбуотда бонг урди. Шундан сўнг матбуот ходимлари ва журналистлар байрам қиладиган кун аниқ бўлди. Булар ўз-ўзидан юзага чиққан эмас. Ҳар йили касб байрамимизни нишонлар эканмиз, албатта, Бойбўта акани ҳам эслаймиз.

Энг яхши дарс ўтадиган домлалар ким десангиз, аксарият талабалар профессор Очил Тоғаев, доцентлар Сайди Умировлар қаторида Бойбўта Дўстқораевни ҳам баробар эслашади. Устозимиз Бойбўта акаумуман қаттиққўл эмасди. Ҳеч бир талабани эртага кел, индинга кел, деб сарсон қилганини эслолмайман. Таъмагирлик бу инсонга умуман ёт бўлиб, ҳалоллик, тўғрисиўзлик, камтарлик унинг шиори эди. Кўпгина талабалар диплом ишига устознинг раҳбарлик қилишини хоҳлар эди. Диплом ишига раҳбарлик ёки оппонент бўлишдан ташқари, илмий иш олиб бораётган ёш олимларга

саволлар либ қолгудек бўлса, домлалар бунини Бойбўта акадан сўраш керак, дерди. Чунки устоз кўп нарсаларни билар, шу сабаб баҳсга якун ясар эди.

Домла умуман зерикарли дарс ўтмасди. Бойбўта акани узокдан кўрсак, худди яқин қариндошимизни кўргандек бўлардик. Сухбатлашган одам яна гурунг қилсам дерди.

Устоз нафақат ўзбек миллий матбуоти тарихини, балки унинг назариясини чуқур ўрганган, ҳатто адабий тахрир ва стилистикадан ҳам тўлиқ бохабар бўлган катта олим эди. Кези келганда, таржима ишларини ҳам қойиллатарди. Бизлар домлага соҳамизга оид бўлмаган саволлар билан мурожаат қилардик баъзида. Шундай бўлса-да, ҳам саволимиз жавобсиз қолмасди. Кўп ўқиган кўп нарса билади, деганлари рост экан. Кутубхона домланинг иккинчи уйи десам, ҳақиқатни айтган бўламан. Устозчинакам қомусий билим соҳиби эди. Эски араб алифбосини яхши билгани сабаб, янги-янги тадқиқотларни юзага чиқариб, ҳали тарихимизнинг очилмаган саҳифаларини юзага чиқарди.

Ўзбекистон Қаҳрамони Абдулла Орипов биз хизмат қилаётган матбуот

Суратда: марҳум устозлар
Бойбўта Дўстқораев ва
Сайди Умиров.

мамизга таниш бўлган каттагина чарм сумкасини кўтариб юрарди. Кунларнинг бирида домла машғулотдан бироз чарчаган шекилли, хорғин қиёфада кафедрага кириб келди. Бироз нафас ростлаб, уйига қайтадиган бўлиб секин ўрнидан кўзгалди. Мен устознинг толиққанини сезиб, сумкасини қўлимга олиб, бекатгача кўтариб бордим. Сумкаси ҳийлагина оғир эди. Шунда мен: “Устоз сумкангизда олтин борми, бунча вазмин десам, олтиндан ҳам қиммат нарса — ноёб китоблар бор, бугун уларни кутубхонадан олувдим”, деди мулойимгина жилмайиб.

Ҳаммага бирдек таниш бўлган домланинг бу табаррук сумкаси кутубхонадан олинган китобларидан ташқари, талабаларнинг ижодий ишланмалари, битирувчиларнинг диплом иши ва бошқа ҳужжатларни ичига сиғдирганча кўп йиллар соҳибига хизмат қилди.

Бойбўта ака фарзандларига меҳрибон, оилапарвар инсон эди. Ҳаммамиз бу инсоннинг оиласига ҳавас қилардик. Ўғил-қизларнинг ҳаммаси олий маълумотли. Кўп йиллар янгамиз Гулсара опа билан аҳил ва иноқ яшади. Ҳамма фарзандлар ҳам ота-онаси каби камтарин, барча ҳавас қилса арзигулик ақлли, билимли фарзандлар бўлиб вояга етишди.

Домла камтарона яшади. Ҳою ҳашаматга умуман хуши йўқ эди. Октепа даҳасидаги оддийгина қурилган кўпқаватли бетон уйлардан бирида умргузаронлик қилди. Ҳайдовчилик гувоҳномаси бўлсада, енгил машина олишга улгурмади. Ишга 34-автобусда келиб-кетарди. Серкирра олим, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси, доцент Бойбўта Дўстқораев ана шундай жонқуяр, хокисор инсон эди.

Устоз ҳаёт бўлганида бу йил табаррук 80 йиллик таваллуд кунини нишонлардилар. Сўзим пировардида шуни алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиманки, Бойбўта Дўстқораевдан кўплаб бебаҳо мерос қолди. Олим журналистика ва филология факультети талабаларининг бевосита фойдаланишлари учун қатор ўқув-методик қўлланмалар, дарсликлар ва китоблар яратди. Улар аллақачон ўқувчилар мулкига айланди. Бу муҳим илмий-тадқиқотлар ишлари ҳозирги кунда ҳам долзарб бўлиб, тарбиявий аҳамиятини йўқотгани йўқ.

Азамат СУЮНОВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси
аъзоси

ҳам бевосита раҳбарлик қилиб, уларга оталарча меҳр билан йўл-йўрик кўрсатар, зарур маслаҳат берарди. Бундан руҳланган тадқиқотчилар илмий ишларини ўз вақтида ёклашга ҳаракат қиларди. Доцентлар Назира Тошпўлатова, Олим Тошбоев, Саида Йўлдошбекова сингари ўнлаб собиқ талабалар Бойбўта Дўстқораев раҳбарлигида кандидатлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилдилар.

Устоз Бойбўта Дўстқораев республика матбуотини мунтазам кузатиб борар, яхши мақолаларни бизларга номма-ном санаб ўтиб, муаллифлардан ибрат олишни маслаҳат берарди. Айрим мақола муаллифларининг сўзларни ноўрин қўллаганини айтиб, талабаларга мисоллар билан исботлаб берарди.

Баъзида илм нуктаи назаридан баҳсли

назарияси ва амалиёти кафедраси профессори сифатида бир муддат шу қутлугъ даргоҳда талабаларга маҳорат сабоғини берганди. Кунларнинг бирида шоири калон машғулоти тугатиб, кафедрага кириб келди. Бойбўта ака билан самимий сўрашиб: “Бойбўта, сизни талабалар жуда ҳурмат қилишар экан. Ҳавасим келди, қойилман сизга” деганини ўз қулоқларим билан эшитганман.

Бойбўта аканинг жаҳли чиққанини, бировга беҳуда қаттиқ гапирганини ҳеч кўрмаганман. Университет домлалари ҳам, талабалар ҳам уни бирдек ҳурмат қилишарди. Журналистика факультетининг Матбуот назарияси ва амалиёти кафедрасида бир муддат домла билан фаолият кўрсатиш менга насиб этганини ғоят хушнудлик билан эслайман. Домла одатига кўра, қўлида ҳам-

ҚАЙНОНАСИННИ УРГАН КҮЁВ

Қўштепа туманида яшовчи,
Оилали, 2 нафар фарзанди бор
А.Убайдуллаев бирор ишнинг
бошини тутиш ўрнига, ичкиликка
муккасидан кетди.

Бунинг натижасида эса унинг хонадонида оилавий келишмовчиликлар юзага кела бошлади.

Бундан зада бўлган турмуш ўртоғи фарзандларини олиб, ота уйига кетиб қолди. Фарзандлар соғинчи тинчлик бермагач, 2022 йил 20 апрель куни соат 10:00 ларда фарзандларини кўриш мақсадида қайнонасининг уйига борди. У ерда қайнонаси М.Асқарова билан ўзаро жанжаллашиб кетди. Жанжал пайтида қайнонасининг бош қисмига уриб, шунга ҳам қаноат қилмай, уни итариб юборди.

Суд тиббий экспертизасининг 2022 йил 21 апрелдаги 1162-сонли хулосасига кўра, М.Асқаровада чап билак суягини типик жойидан ёпиқ силжиган синиши, синиклик жойлашган соҳани юмшоқ тўқималарини лат ейишлари, ўнг тизза бўғимини, ўнг тирсак бўғими соҳаларини шилинмалари аниқланиб, бу тан жароҳатлари оғирлик даражасига кўра соғлиқнинг узок (21

кундан ортиқ) муддатга бузилишига сабабчи бўлган ўртача оғирликдаги шикастлар тоифасига киришлиги аниқланди.

Бўлиб ўтган ҳолат юзасидан дастлабки тергов ҳаракатлари олиб борилди ва бу иш суд мажлисида кўриб чиқилди.

А.Убайдуллаев судда айбига тўлиқ иқроор бўлди. Суд А.Убайдуллаевга Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 105-моддаси 1-қисмида назарда тутилган жиноятни содир этганликда айбдор деб топди.

Унга нисбатан Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 105-моддаси 1-қисми билан 1 йил 6 ой озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланди. Жазони ўташ учун манзил-колонияларга юборилди.

А.ЭРГАШЕВ,
Жиноят ишлари бўйича Қўштепа тумани
судининг раиси.

ЧАҚАЛОҚФУРУШЛАР

Мамлакатимиздаги ҳар бир қонуннинг мақсади инсон ҳаётини ва дахлсизлигини таъминлаш, ижтимоий ҳимояни ошириш ва соғлом турмуш тарзини яратишдан иборат.

2020 йил 17 август куни “Одам савдосига қарши курашиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг янги таҳрирда қабул қилиниши бунга яққол мисол бўла олади.

Одатда қонунларни янги таҳрирда қабул қилишга ижтимоий муносабат турларининг кўпайиши, ахборот коммуникацияларининг ривожланиши, илм-фан тараққиёти ва бошқа омиллар сабаб бўлади.

Одам савдоси ўзи нима деган саволга қонун ҳужжатларидан жавоб олсак, биринчи навбатда Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 135-моддасида одам савдоси деганда одамни олиш-сотиш ёки одамни эксплуатация қилиш мақсадида ёллаш, ташиш, топшириш, яшириш ёки қабул қилиш тушунтирилган ва жавобгарлик белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2009 йил 24 ноябрдаги 12-сонли “Одам савдосига оид ишлар бўйича суд амалиёти тўғрисида”ги қарорида олди-сотди тариқасидаги одам савдоси одамнинг бир шахс томонидан бошқасига пул, бошқа моддий қимматликлар (мулк), мулкый характердаги хизматлар, мулкый ёки пул шаклидаги қарздан воз кечиш ва бошқалар сифатидаги ҳақ эвазига берилиши тўғрисида ёзма ёки оғзаки битим тузилишини назарда тутди. Бундай кўринишдаги одам савдосида одам қандай мақсадларда сотиб олинганлиги (сотилганлиги) ҳукукий аҳамият касб этмаслиги кўрсатилган.

Ҳозирги кунда содир этилаётган одам савдоси жиноятининг салмоқли қисмини чақалоклар

савдоси ташкил қилмоқда. Ушбу турдаги жиноятларни содир этишга олиб келган омиллар ўрганилганида оилавий муҳитнинг тўғри шаклланимаганлиги, ёшлар ўртасида никоҳсиз туғилаётган гўдаклар тақдири ҳал қилинмаётгани ва ҳаттоки фарзанд дунёга келтириш орқали даромад олишни касб қилиб олган шахсларнинг ҳатти-ҳаракатлари оқибатида юз бермоқда.

Энг ачинарлиси, чақалок дунёга келган шифохонада савдолар бошланиб кетиши, бу савдоларда даллоллик вазифасини тиббиёт ходимлари томонидан бажарилиши, натижада чақалокнинг ўз оиласидан ажралишига олиб келмоқда.

Фарзанд асраб олишни орзу қилган оилалар, айрим уддабурон “одамфуруш”ларнинг тузоғига илиниб, жиноят кўчасига кириб қолаётгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Бу каби жиноятлар содир этишни олдини олишнинг энг самарали усули халқимизнинг ҳукукий маданиятини ошириш, давлат идорали билан жамият ўртасида узвий боғлиқликни таъминлаш орқали юзага келаётган ижтимоий муносабатларни ҳал қилиш учун тегишли идораларга мурожаат қилиш, жумладан, фарзандликка олиш бўйича қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда туман ҳокимликларига ариза билан мурожаат қилиш орқали ўз ечимини топишдир.

Сардорбек АБДУСАТТОРОВ,
Жиноят ишлари бўйича Учқўрғон туман
судининг раиси.

Эҳтиёт — шарт!

ЎЗИНГИЗНИ ЗАҲАРЛАМАНГ

Захарли бўлган ёки касаллик келтириб чиқарувчи микроблар сақловчи озиқ-овқат маҳсулотлари истеъмол қилиниши натижасида организмда юзага келувчи касаллик ҳолати овқатдан захарланиш дейилади. Бу касаллик — одамларни оммавий, гуруҳли ва алоҳида жабрланишлари кўринишида юзага келади. Овқатдан захарланишлар қутилмаганда юзага келиши ва қисқа давомийлиги билан характерланади.

Ботулизм таёқчалари табиатда кенг тарқалган бўлиб, улар тупроқда, сувда, ҳайвон ва баликлар ичагида учрайди ҳамда қобиқ ичида йиллар давомида сақланади. Ботулизм таёқчалари ҳавосиз муҳитда кўпаядиган ва ўзидан илон захридан бир неча юз марта кучли захар ишлаб чиқарадиган микроблар бўлиб, биз сабзавотларни консервалаганимизда улар учун қулай муҳит юзага келади. Натижада уй шароитида консерва маҳсулотларини тайёрлашда етарли иссиқлик ва босим ҳосил қилишнинг иложи йўқлиги сабабли, овқатдан захарланишнинг оғир шакли — ботулизм касаллигининг келиб чиқиш эҳтимоли ошади. Айниқса, уй шароитида тайёрланган консерва маҳсулотларини ҳар хил маросимларда кўпчилик томонидан истеъмол қилиниши одамларнинг оммавий равишда овқатдан захарланишига олиб келиши мумкин.

Ботулизм касаллиги айниқса болалар ва қарияларда оғир кечади. Яна бир маълумот, тузламалар ва мураббодан ботулизм келиб чиқиш эҳтимоли жуда кам, юқорида айтганимиздек, асосий сабаб маринадланган маҳсулотлар бўлиши мумкин.

Касалликнинг олдини олиш учун нима қилиш керак:

1. Уй-шароитида сабзавот ва бошқалардан консерва маҳсулотларини тайёрламанг.
2. Савдо шаҳобчаларидан консерваланган маҳсулотлар харид қилишда уларнинг сифат сертификатини суриштиринг.
3. Фақат завод ва цехларда тайёрланган ҳамда сифати кафолатланган консерва маҳсулотларини сотиб олинг, шунингдек уларни қоронғи ва салқин жойда сақланг.

Унутманг, қопкоғи кўтарилган, ичидаги маҳсулотларининг кўриниши ўзгарган ва суви лойқаланган консерва банкаларини сотиб олиш ва истеъмол қилиш мумкин эмас. Уй шароитида консерва маҳсулотларини тайёрламанг, ўзингиз ва оила аъзоларингиз ҳаётини хавф остига қўйманг!

Б.КАРИМОВ,
Миробод тумани ФВБ бошлиғи
ўринбосари, подполковник.

...1967 йилнинг кузида таниқли адиб Абдулла Қаҳҳорнинг қанд касали хуруж қилиб, саломатлиги тўсатдан ёмонлашади ва оёқ оғриғи бошланади. Шундан сўнг рўй берган нохуш воқеалардан бири ҳақида ёзувчининг турмуш ўртоғи Кибриё Қаҳҳорова «Чорак аср ҳамнафас» китобида қуйидагича хикоя қилади:

«1968 йилнинг январиди бир куни ваннахонада ювинаётган чоғда чап оёқларининг бош бармоғи озгина шилинибди. Бир маҳал ранглари қув ўчган ҳолда ваннахонадан чиқди-лару «Тамом!» деб ўзларини каравотга ташлади-лар... Жонажон дўстлари Абдуҷамил Матқобиллов қанд касалига чалиниб, оёғидан маҳрум бўлган эди. Биз уни оғир аҳволда ётганида касалхонага бориб кўрган эдик. Абдулла Қаҳҳор «Мен ҳам ўшандоқ бўлиб қоламан», деб жуда-жуда изтироб чекдилар. Тангадай яра битавермагач, докторларнинг маслаҳатига кўра, Москвага олиб борадиган бўлдик...».

Кўриб турганингиздек, Абдулла Қаҳҳор қандли диабет касаллигига йўлиққан ва унинг асоратлари туфайли 61 ёшида вафот этган.

Хавотирларни камайтириш чораларини кўриш керак!

Статистик маълумотларга қараганда, бугунги кунда дунё бўйича 537 миллиондан зиёд киши қандли диабетдан азият чекади. 2030 йилга бориб бу кўрсаткич 643 миллион кишига етади, яъни ҳар 10 кишидан бири шу дардга дучор бўлади. Ўзбекистон аҳолисининг қарийб 8,7 фоизи қандли диабет билан касаллангани, уларнинг сони йил сайин кўпайиб бораётгани ҳам бу муаммо ниҳоятда долзарб ва хавотирли эканлигини англатади.

Юртимизда қандли диабет профилактикаси, уни ташхислаш ва даволаш ишлари тизимли йўлга қўйилган. Ушбу касаллик билан оғриганлар ҳаётини енгилаштириш, хасталик асоратларининг олдини олиш ва умрни узайтириш устида нафақат тиббиёт ходимлари, балки технологлар ҳам узлуксиз иш олиб боришмоқда.

Инновацион ривожланиш вазирлиги томонидан молиялаштирилган «Қандли диабет билан касалланган беморлар учун профилактик пойабзалнинг самарали технологиясини яратиш ва конструкциясини ишлаб чиқиш» инновацион лойиҳаси мазкур муаммонинг илмий ечимини топишга қаратилган. Бухоро муҳандислик-технология институтида педагогика фанлари номзоди, доцент Лайло Узокова раҳбарлигида илмий лойиҳа доирасида яратилган қандли диабет билан хасталанган беморлар учун ортопедик пойабзал ҳамда модификацияли ортопедик тагликка ихтиро патенти олинди. Айни йўналишдаги тадқиқотлар академик Ё.Тўракулов номидаги республика ихтисослаштирилган эндокринология илмий-амалий тиббиёт маркази ходимлари билан бевосита ҳамкорликда амалга оширилди. Натижалари марказ рўйхатида турган беморларда қўлланилиб, синовдан муваффақиятли ўтди.

Диабетга чалинган беморларнинг оёқ товонида пайдо бўладиган сурункали яралар ва қадоклардан сақланиш ҳамда уларнинг олдини олишда профилактик пойабзалнинг фойдаси катта. Бундай беморларда оддий яллиғланиш ҳам жиддий яраларга сабаб бўлиши, ҳатто гангрена ҳолатига олиб бориши эҳтимолдан холи эмас.

Қандли диабет хасталиги бор беморлар учун асосий профилактика воситаси оёқ парвариши ҳамда тўғри танланган ортопедик пойабзалдир. У оёқда пайдо бўладиган жароҳатлар-

ПРОФИЛАКТИК ПОЙАБЗАЛ

у қандли диабет хасталигига йўлиққанлар учун қай даражада фойдали?

нинг олдини олиб, мажруҳлик даражасини камайтиради ва оёқ ампутацияси (кесиб ташланиши)нинг кафолатли реал профилактикаси ҳисобланади.

Илмий лойиҳа ниҳоясида беморлар оёқларидаги диабетик патологиянинг бошланғич даражаси, жисмоний ва биомеханик хоссалари тадқиқ этилиб ва тиббий-техник талаблардан келиб чиққан ҳолда, профилактик пойабзалнинг мақбул конструкциясини ишлаб чиқиш технологияси яратилди.

Илмий тадқиқотларнинг амалий натижалари

Ҳар қандай илмий лойиҳа натижалари амалиётга татбиқ этилиши, тижоратлаштирилиши, пировардида жамиятга иқтисодий ёки ижтимоий-маънавий жиҳатдан фойда келтириши зарур. Техника фанлари бўйича фалсафа доктори Мадина Муҳаммедова юқорида тилга олинган лойиҳа доирасида «Қандли диабет билан касалланган беморлар учун профилактик пойабзал ишлаб чиқариш» мавзусидаги стартап лойиҳани Инновацион ривожланиш вазирлиги томонидан эълон қилинган танловга тақдим этиб, ғолиб бўлди. Ҳозир шу асосда профилактик пойабзалларни буюртмалар бўйича тайёрлаш йўлга қўйилган.

Дунёда махсус пойабзаллар етказиб бериш борасида Германия ва Хитой етакчилик қилади. Германияда улар ҳар қайси беморнинг индивидуал хусусиятлари инобатга олиниб, юқори технологияларга мувофиқ, Хитойда гель асосли патаклар оммавий тарзда ишлаб чиқарилади. Ўзбекистонда қандли диабетга йўлиққан беморлар учун махсус пойабзаллар саноат усулида ишлаб чиқарилмайди. Болаларда яссиоёқликни бартараф этишга мўлжалланган оёқ кийимлар тайёрлаш эса нисбатан яхши йўлга қўйилган.

— Буюртма берувчи беморлар ўз пойабзали оддий оёқ кийимларидан фарқ қилмаслигини, бошқалар эътиборини тортмаслигини истайдилар, — дейди Мадина Муҳаммедова. — Табиийки, ишлаб чиқариш жараёнида бу хоҳиш инобатга олинади. Биз беморлар ўзларини жамиятда тўлақонли соғлом инсон сифатида ҳис қилишлари учун пойабзаллар қулай ва бежирим кўринишга эга бўлишини таъминлашга ҳаракат қиламиз.

Ушбу оёқ кийимини тайёрлаш бир

неча босқичли мураккаб технологик жараёни қамраб олади. Шунга биноан, илмий ва стартап лойиҳага ажратилган маблағлар ҳисобидан зарур асбоб-ускуналар сотиб олиниб, ўқув-илмий лаборатория ташкил қилинди. Айни кезларда унда 5 киши ишламоқда, шунингдек, талабалар амалиётни ўтаб, назарий билимларини мустаҳкамлашмоқда.

Кувонарлиси, лойиҳа доирасида ижрочилар яна бир янгиликка қўл урди-лар. Аниқроғи, нефтьни қайта ишлаш жараёнида ҳосил бўладиган чиқиндилардан гигиеник хусусиятга эга таглик ишлаб чиқариш технологиясини яратдилар. Янги таглик физик-механик ва терлатмаслик хусусиятларига кўра махсус пойабзаллар учун жуда мосдир.

— Ушбу оёқ кийимлари қандли диабет касаллиги зўрайишининг олдини олади, касаллик туфайли келиб чиққан асоратларни тўхтатади ва беморлар учун қулай саналади. Шу маънода лойиҳанинг иқтисодий самарасидан кўра ижтимоий-тиббий аҳамияти кўпроқдир, — дейди ёш тадбиркор.

Нархлар ҳамёнбоп, буюртмачилар мамнун

Корхонанинг буюртмалар дафтари-ни варақлаймиз. Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси, узок вақтдан буён қандли диабет билан курашаётган Юрий Тагуншиков корхона ҳақида эшитиб, манзилни суриштириб топиб келган ва бирийўла ҳар бир мавсумга мўлжалланган 4 жуфт оёқ кийимига буюртма берган. Автохалокат туфайли бир оёғи иккинчисига нисбатан калта ва кичик бўлиб қолган дубайлик Иброҳим Муҳаммад Иброҳим ал-Балучи хориждан буюртма асосида олган пойабзалида ўзини жуда ноқулай ҳис қилган. Сўнгги пайтларда у ҳам биздаги корхонанинг доимий мижозига айланган. Инчунин, ҳар гал Ўзбекистонга келганида бир неча жуфт пойабзал олиб кетади ва маҳсулот сифатини, энгил ва қулайлигини эътироф этади.

Дарвоқе, мижозлар махсус пойабзалга қайта-қайта буюртма беришга ётгани унинг ишончлилиги ва сифати юқорилигидан далолат беради. Бозор иқтисодиёти эса маҳсулот бренди ва қадокланиши замон талабларига мос бўлишини, реклама жозибадор ва ишончли равишда амалга оширилишини тақозо этади. Шундан келиб чиқиб, профилактик пойабзал учун логотип ва қадоклар ишлаб чиқилди, маҳсулот турлари ва хусусиятлари ҳақида маълумот олиш ҳамда буюртма бериш мумкин

бўлган махсус сайт ишга туширилди.

Ҳозир корхонада асосан 5 нафар аёл меҳнат қилмоқда. Улар уй шароитида пойабзал қисмларини тайёрлаб бериб, даромад орттиришти-лар. Келгусида корхона фаолиятини янада кенгайтириш, янги иш ўринлари очиш, нафақат қандли диабет касаллари, балки яссиоёқлар ва болалар учун ҳам махсус пойабзаллар, автомобиль ўриндиқла-

ри учун махсус тагликлар тайёрлашни йўлга қўйиш режалаштирилмоқда. Бундан ташқари, харбийларга мўлжалланган пишиқ-пухта пойабзаллар ишлаб чиқариш имконияти ҳам мавжуд.

— Махсус пойабзал индивидуал ёндашув, юқори сифатли хомашё ва алоҳида меҳнатни талаб қилади, — дейди Мадина Муҳаммедова. — Шуларни назарда тутсак, баҳоси анча қиммат бўлиши керак. Бироқ биз буюртмачилар имконияти ва шарт-шароитини ҳисобга олиб, нархлар ҳамёнбоп бўлишига интиламиз. Чунки қандли диабетга чалинган беморнинг дори-дармони ва пархез таоми учун ҳам катта маблағ сарфланади.

Масъуллар эътибор беришлари зарур

Лойиҳа натижаларини ҳамда профилактик пойабзални тарғиб этиш мақсадида ижрочилар томонидан касалхоналар, жойлардаги эндокринология марказлари билан музокаралар олиб борилмоқда, семинар ва кўргазмалар уюштирилмоқда. Бундан кўзда тутилаётган мақсад битта, у ҳам бўлса, маҳсулотни ўз эгаларига, яъни мамлакатимизнинг турли ҳудудларида яшовчи беморларга етказиб бериш, уларнинг мушкуллини оsonлаштириб, ҳаётига ёрқинлик киритишдир. Бунинг учун махсус касалхона ва марказлар билан мустаҳкам алоқа ўрнатилса, улар профилактик пойабзалга эҳтиёжманд беморлар ва оёқ кийимининг ўлчамлари ҳақида аниқ маълумотлар беришса, маҳсулотни масофадан етказиб бериш хизматини ҳам йўлга қўйиш мумкин.

Айрим мамлакатларда бемордаги жароҳат даволанса ёки сўнгги чора сифатида ампутация амалга оширилса, у давлат томонидан махсус пойабзал билан таъминланади. Шунга ўхшаш тажрибани бизда ҳам қўллаш, муайян нарх эвазига амалга ошириш мумкин. Бу беморлар учун ҳар томонлама фойдали бўлади, қолаверса, маҳсулотни кенг қўламда ишлаб чиқариш ва нархини пасайтириш имконини яратади.

Шахноза ЭРГАШЕВА,
Инновацион ривожланиш
вазирлиги масъул ходими,
филология фанлари номзоди.
«Ishonch.uz» дан олинди.

Ўзбекистон Республикаси Кинематография агентлиги буюртмасига асосан, буюк саркарда, давлат ва жамоат арбоби, Самарқанд ҳукмдори Ялангтўш Баҳодир ҳақида бадиий фильм сурагга олиш бошланди.

Хўш, Ялангтўш Баҳодир ким ўзи? У Ватанимиз тарихида қандай ўрин тутган? Бугунги кунда ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда унинг ҳаёт йўли қандай аҳамият касб этади?

Нима учун Ялангтўш?

Кўпчилик Ялангтўшни Самарқанднинг Регистон майдонидаги Шердор ва Тиллакори мадрасаларининг асосчиси сифатида билади. Аслида, у ўзбек давлатчилиги тарихида ўзига хос ўринга эга бўлган сиёсатчилардан саналади.

Маҳмуд ибн Валининг «Баҳр ал-асрор» асарида ёзилишича, амирнинг асл исми Хатой Баҳодир бўлган. Айрим манбаларда унинг исми гоҳ Низомиддин, гоҳ Абдулкарим тарзида келтирилади. Ривоятларга кўра, у душманга қарши жанглардан бирида ҳеч қандай совут такмасдан, қалқон тутмасдан, кўксини очиб, майдонга тушгани учун Ялангтўш лақабини олган экан.

Унинг таржимаи ҳолига назар ташласак, 1576 йилда Нурота ҳокими Бойхўжа оиласида туғилган. Баҳодир Бухоро хони Абдуллахон II назарига тушган ва унинг ҳомийлигида 1590–1593 йилларда махсус ҳарбий мактабда ўқиган.

Шердор мадрасасининг қурилиши

Ўзининг давлат олдидаги муносиб хизматлари эвазига дастлаб Булунгур, Лойиш, Каттакўрғонда туманлари бошлиғи лавозимида ишлаган (1593–95) Ялангтўш Баҳодир 1611 йил Аштархонийлар сулоласига мансуб Имомқулихонни тахтга ўтқизишда фаол катнашган.

У Самарқандни 1626 йилдан амалда мустақил идора эта бошлаган, унга оталиқ унвони берилган. Ялангтўш Баҳодир Бухоро хонлигининг барча ҳарбий амалиётларида фаол иштирок этган.

Давлат бошқарувини қўлга олишига ҳисса қўшгани, садоқатли ва намунали хизматларини эътиборга олган Имомқулихон 1612 йили Ялангтўш Баҳодирни Самарқанд вилояти ҳокими этиб тайинлайди. Бир қатор танаффуслар билан у қирқ йил Самарқандни бошқарган.

Регистон қандай қурилган?

Баҳодир Ялангтўшнинг тарих олдидаги энг буюк хизматларидан бири Самарқандда 1416–1420 йилларда бунёд этилган Улуғбек мадрасасига монанд тарзида Тиллакори (1646–1660) ва Шердор (1619–1636) мадрасаларини бунёд этиб, Регистонни яхлит мажмуа ҳолатига келтирганидир.

Регистон мажмуасининг бугунги кўринишга келишида Ялангтўш Баҳодирнинг ҳиссаси катта бўлди. Унинг кўрсатмасига кўра, 1619 йилда Улуғбек мадрасаси рўпара-

сида худди шундай услубда янги мадраса қурилиши бошланади.

17 йил давом этган қурилиш сўнгига ҳар жиҳатдан Улуғбек мадрасасига ҳамоҳанг янги меъмурий обида қад ростлайди. Икки қаватли ушбу мадрса 54 та хужрадан иборат. Мадрасанинг Шердор деб аталishiга сабаб унинг пештоқида ин-

ДУШМАНГА КЎКСИНИ ОЧГАН ЯЛАНГТЎШ

сон юзи акс этган қуёш ва шерлар тасвиридир. Айни пайтгача пештоқнинг икки томонида симметрик тарзда акс этган қуёш, шер ва оху тимсолларини мутахассислар турлича шарҳлаганлар.

Айрим маълумотларга кўра, мадраса қурилиши қуёш ҳамал буржида турган пайтда бошланиб, арслон (асад) буржига кирган пайтда якунига етгани учун ана шундай тимсоллар мадраса пештоқида туширилган деб ҳисоблашган.

Испан сайёҳи Клавихо ўзининг саёҳатномасида Шаҳрисабздаги Оксарой пештоқида ҳам қуёш, шер ва оху тасвирларини кўрганини ёзади.

Шу билан бирга сайёҳ бу расмлар туркий халқларнинг қадимий тамғаларидан олинганини ҳам кистириб ўтган. Ушбу мадраса қурилган пайтда Оксарой ҳали вайрон бўлмаганини эсга олсак, айнан ундан андоза олиб ишланганини тахмин қилиш мумкин.

Тилла суви юритилган пештоқлар

Шердор мадрасаси қуриб битказилгач, Ялангтўш Баҳодирга бу мажмуа ҳали номукамалдек туюлади. Орадан ўн йил ўтиб, 1546 йилда унинг буйруғи билан учинчи иншоот – Тиллакори мадрасаси қурилиши бошланади. Мадраса қурилишидан олдин бу ерда ҳам мадраса, ҳам масжид қурилиши режалаштирилган. Шу боис иншоот тарҳи ўзига хос тарзда ишланган.

Тўрт айвонли, квадрат шаклга эга бўлган ҳовли уч томондан бир қаватли хужралар билан ўралган. Мадрасанинг ғарбий томонидан масжид барпо этилган. Мадраса ва масжиднинг ички ва ташқи томонлари турли нақшлар, арабий битиклар билан безатилган. Айниқса ички томонида ишланган нақшлар устидан тилла суви юри-

тилгани учун мадраса “Тиллакори” яъни тилладан ишлов берилган деб аталган. Айримлар бу иншоотни Ялангтўшбийнинг кичик мадрасаси ҳам деб аташади.

Ҳар учала мадраса биргаликда ўзига хос яхлитликни, уйғунликни ташкил этади. Мадрасалар турли даврларда қурилган. Айниқса Улуғбек мадрасаси кейингиларидан икки аср олдин қурилганига қа-

рамай, ушбу мажмуа бир пайтда ягона меъмурий ечим асосида қурилгандек таассурот уйғотади.

Нечта Ялангтўш бор?

Айни пайтда қозоқ кардошларимиз ҳам Ялангтўш Баҳодирни миллий қахрамон сифатида эътироф этиб, унга бир қанча шаҳарларда ёдгорлик ҳам ўрнатганлар

Аммо, тарихий маълумотларга мурожаат қилсак, Ялангтўш Баҳодир ўзбекларнинг олчин қабиладан эканлиги, у аштархонийлар даврида қозоқ хонларига қарши бир қатор жангларда жасорат кўрсатгани айтилади. Жумладан, 1609 йилда Самарқандга юриш қилган қозоқ хони Абилай султон кўшинини Сигноққа қадар қувиб борган. 1612 йилда Тошкент ва Туркистон яқинида қозоқ қабиаларига қарши курашда кўрсатган қахрамонликлари учун Имомқулихон томонидан Балх амири этиб тайинланган.

Худди ўша йили у яна бир йирик қозоқ хони Есимхонга қарши катта кўшин билан жангга киради ва рақибини мағлуб этади. Ўзбек давлати томонидан қозоқ хони Жаҳонгирга ёрдамга юборилган Ялангтўш Баҳодир ва Абдурахмон девонбеги бошчилигидаги кўшин 1643 йили ҳозирги Қозғистоннинг жануби-шарқидаги Ўрбулоқда юз берган ҳал қилувчи урушда қалмоқларнинг эллик минглик лашкарини енгган.

Шу боис, айрим тадқиқотчилар қозоқ халқ оғзаки ижоди намуналарида Жалантўс Сейиткул ўғли номи билан машҳур бўлган баҳодирнинг Ялангтўшга алоқаси йўқлигини таъкидлашади. XVIII асрда яшаб ўтган яна бир тарихий шахс – Жалантўс Қулиқулининг макбараси эса, Қарағанда шаҳридан жануби-шарқда жойлашган.

Баҳодирнинг сўнгги манзили

Даҳбеддаги «Махдуми Аъзам» масжиди ҳам Ялангтўш Баҳодир томонидан 1619 йили қурдирилган ва ўз замонасининг маданий марказларидан бирига айланган. Айтишларича, масжид ўн тўртта устун устига тикланган, ўн тўрт гумбазли қилиб қурилган, унинг

сахнига ўн тўрт туп чинор экилган ва ўн тўрт ҳукмдорнинг жасади дафн этилган экан.

Ялангтўш Баҳодир ўз даврида катта мавкега эга бўлган нақшбандия тарикатига юксак эҳтиром билан қараган ва маълумотларга кўра, унинг ўзи ҳам ушбу тарикатга кирган.

Хонақоҳнинг шимолий қисмидаги, 17.6х16.6 метр ўлчовдаги деярли квадрат шаклга эга дахма Самарқанднинг кулранг мрамаридан ишланган бўлиб, баландлиги – 1.55 метр, бурчаклари мрамар ярим устунлар билан безатилиб, Қуръон оятлари билан зийнатланган.

Ялангтўш Баҳодирнинг икки қизи – Икклимабону ва Ойибининг қабрлари ҳам шу ердан ўрин олган.

Ялангтўш Баҳодир 1656 йили 80 ёшида бу ёруғ оламни ташлаб кетган. Васиятига кўра уни Даҳбеддаги Махдуми Аъзам хонақоҳига, пири Хожа Ҳошим қабрининг оёқ томонига қўмганлар. Шу тариқа, ўзбек халқи ва давлатчилиги тарихида ўз ўрни ва хизматларига эга йирик давлат арбоби, кўплаб хайрли ишлар ташаббускори, илм-фан ҳамда маданият ҳомийси Ялангтўш Баҳодирнинг умр дафтари тугаган.

Баҳодир жасорати – экранларда

Ўзбекистон Кинематография агентлиги ва Самарқанд вилояти ҳокимлиги ҳамкорлигида бу қахрамон ҳамюртимиз ҳаёти ва фаолияти ҳақида “Ялангтўш Баҳодир” бадиий фильмини сурагга олиш ишлари бошланди. Фильмнинг илк сахналари “Ипак йўли дурдонаси” XIV Тошкент халқаро кинофестивали кунлари сурагга олинди.

Тасвирга олиш ишлари Даниянинг “Danmon Group” компаниясидан сотиб олинган 3,5 миллион долларлик техникалар ишлатилмоқда. Фильм таникли режиссёр Жаҳонгир Аҳмедов томонидан сурагга олинмоқда.

Рустам ЖАББОРОВ

Қон босимим кўтарилиб, касалхонага тушиб қолдим. Икки кишилик палата. Аҳволим унча яхши эмаслиги боис қулоғимга “ғиринг” этган товуш ҳам ёкмайди. Шифокорлар тезлик билан ёрдам кўрсатишиб, томчи уколларни улашди. Албатта, икки-уч соатлардан сўнг бироз ўзимга келиб қарасам, ёшлари етмишлардан ошган онахон муқоваси эскириб қолган китобни ўқиб ўтирибди.

— Ассалому алайкум.

— Ваалайкум ассалом, қизим. Анча тузалиб қолдингизми? Барака топишсин, дўхтурлар, қўли дард кўрмасин шуларнинг. Мен ҳам бир аҳволда келувдим, денг мана, отдек бўлдим. Эрта-индин жавоб беришар.

айтаркан, — авлиёнинг кизи экансизда, денг, айланай. Шунча “чак-чак” қилиб исмингиниям сўрамабман.

— Майрам, исмим.

— Ман Одина бийи...

Муборак жума куни туғилган эканман.

болалари билан келиб тўрвани кўтариб кетишди. Лекин... лекин ҳеч бўлмаса икки-уч кило картошка менга қолдиришмади. Тўрт-беш дона қолдириб кетинг, келин. Жарит қилиб ермидим, — дедим.

— Тишингиз бўлмаса, қанақа

сим келиб турувди, — дедим. Лекин кўнглим ғаш. Келиним келиб қолса, картошкани сўрамай олганимдан хижолат эдим...

КАРТОШКА, КЕЛИН ВА КЎНГИЛ

— Ҳали тўлиқ тузалмай туриб чиқманг, касалхонадан. Уйда келинлар бордир... Бобом ёлғиз қолдиларми, ё...

— Ўй... айлансин бийинг. Бобо Аллохни хузурига кетганларига 50 йил бўлди. 28-29 ёшларда эдим. Икки ўғил билан чирқиллаб қолдик, — турмуш ўртоғини яқинда тупроққа қўйиб, ҳали ғамлари эскирмаган кишидек момонинг чехрасига ғам соя солди, бир зумда...

— Худога шукур, келинлар, неваралар бор. Яқинда неварамни уйлантираман.

Онахонни олдиларида ёнбошлаб олишга тортиниб ўрнимдан туриб краватда ўтириб олдим. Паст, сокин овоз, ҳилмлик, маъноли сўзлар, панд-насихатнинг чиройли кўринишлари мени ўзига ром этди. Шукр, палатада ҳам яхши инсонга шериклик билан сийлади, мени.

— Сизни онамга ўхшатдим. Онажон десам майлими, — дедиму лекин кўнглим тўлиб, бўғзимга бир нима тиқилиб қолгандек кўзларимдан дувиллаб ёш қуйилди. Ўзи аслида сал бетоб бўлсам, негадир болалигим, отам-онам раҳматли кўз олдимдан ўтаверишади. Рухлар безовта бўлгандек туюлади.

— Тириклар ўлик, ўликлар тирик, айланай сиздан. Мендаям шундай тушимда аён бўлади, — онахон кўрган тушларининг ўнг чиққани, кўнглига келган воқеа содир бўлишини

отам раҳматли қўйган исминини... Ота-онани рози қилиш энг улуғ савоб. Ҳангомадан ҳангомада энди... Юрагимни ранжитган, дилимни оғритган киши Аллохдан зуд жавоб олади... Салга хафа бўлиб қоламан, билдирмасам ҳам давление курғур кўтарилиб кетади, денг. Ўғлим ҳарбий. Қоровулбозорда ишлайди. Учта боласи бор. Келин уйда. Лекин мени рўзгорим бўлак. Ўғлимни янги

қилиб ейсиз, — деди келиним писанда қилиб қулиб.

Кўнглим оғриди. “Мен ҳам эдим сенингдек, сен ҳам бўласан менингдек”. Эҳ, ёшлигимни кўрардингиз... Ҳуриликдек қиз эдим. Сочлар тақимимни ўпади... Ўн олти ёшимдан совчилар кела бошлаган. Бир шу бовангизни кўриб, юрагим “Жиз” этган.. Нетайки, бу кишиям пешонамга сиғмадилар. Бир ўзим, бир

« Гап шу орада айланиб-айланиб маънавият, маърифатга бориб тақаларкан, унутмайликки, адабиётшунос Раҳмон Қўчқор айтганидек, “Маънавий илдизини билмаган одам ўзини билмайди, ўзини билмаган киши замонини танимайди. Замонини билмаган кимса Ватанга фақат макон деб қарайди ва унга бефарқ бўлади. Ватанга ва миллатга бефарқлик эса манқуртликнинг нишонасидир”.

участкасига кўчмадим. Бобони чирокларини ўчириб кетгим келмади.

Бирор ҳафта бўлди. Ўғлим бир тўрва картошка юбортирибди. Ўртоғи картошкани менинг ҳовлимга келтириб, ўғлим юборганини айтди. Қарасам денг, сап-сарик олтиндай картошка. Уч-тўрттаси дўпиллаб ерга тушди. Уларни олдимда ошхонамга киритиб қўйдим. Келинни чақириб келдим. “Картошка келтиришди”, дедим. Ҳаял ўтмай келиним

ҳовли. Йиғладим... Қанча азоб билан болаларимни катта қилдим. Ота ўрнида ота, она ўрнида она бўлдим... Шуми оқибат?! Болишга ёнбошлаб пинакка кетибман. Кўзимни очсам ошхонада кимдир тимирскилаб юрибди. Келинмикаан, деган хаёлга ҳам бордим... Қарасам, қўшни келиннинг катта қизи Мафтуна.

— Бибижон, тушликка картошка кизартираяпман, майлими, — деди.

— Ўзи картошка жаридга ҳава-

Қоврулган картошкани эзиб-эзиб едим.

Дастурхонни йиғамиз деб турувдим, келиним келди. Қош-қовоғидан қор ёғади. Оббо, картошкани олганим учун, деб ўйладим.

— Ўғлингизга хайронман. Бир тўрва картошка олибдилар. Пул бериб олган картошкани еб кўриб олса бўлмайдими?!

— Иби, хом картошкани еб кўрадимиз? Нимага бундай дейсиз. Бир этак бола. Бу ёғи пишиқчилик помидор салат билан, устига тухумни қовуриб ейсиз. Ношукурлик қилманг, — дедим.

— Еб бўлмайди-да!

— Нимага?

— Ўнта картошкани пўстини олиб ёгда кизартириб олдим. Оғизга солиб бўлмайди. Аччиқ! Халтани бўшатиб яна бир иккитасини кўрдим. Аччиқ...

— Аччиқ, йўғ-э! Мана, ўша картошкadan. Бир ширин, бир ширин, — дедим хайрон бўлиб. Келиним тарелкадаги картошкани татиб кўрди.

— Ҳа, ростдан бу ширинку.

Шаҳд билан туриб кетган келин ҳаял ўтмай бир чуқур товоқда картошка тўлдириб келди. Арчиб, тўғраб қозонга солди, ширин бўлиб пишди.

Бир қоп картошка баҳона бўлдию, овқат мени ошхонамда пишадиган бўлди. Келиним воқеани ўғлимга айтган экан. Ўғлим: “Сени бахиллигинг учун Аллох шундай жазолаган. Онам рози, Худо рози...” дебди. Шу-шу келиним ўзгарди... Аччиқ картошка ҳикояси анча вақт эсимда турди.

Одина бувининг ҳикояси ибратли ва ҳаётий бўлганлиги учун Сизга илиндим.

Моҳира ШАКАРОВА

ЭЪЛОН***ЭЪЛОН***ЭЪЛОН***ЭЪЛОН

2007 йил, 11 июлда Гульчехра Вахидова номига берилган, давлат рақами N 162 бўлган мулкый ҳуқуқни тасдиқловчи ордер йўқолганлиги туфайли ҳақиқий эмас деб ҳисоблансин.

Отамдек азиз эди

Устоз – инсоният тарихининг барча даврларида илик хиссиётларни ўзида мужассам этган тушунча. Бугунги гулгун ҳаётимизнинг заминиди устозлар меҳнати ётади. Ақл-заковатли инсонлар бутун умри давомида не-не машаққатлар билан тўплаган билим, кўникма ва илм устоз-шогирд анъаналари орқали авлоддан-авлодга ўтади.

Университетда ўз севган касбим бўйича таҳсил олишим ва энг муҳими жонажон географиям менга Ҳасан Орифжонович Холиқовдек инсонни устоз этиб ато этди. География уммонида устозим мени ўзига маёқ каби жалб қиларди. У кишининг нутқи, география фанига фидойилиги, пок хислатлари, кийиниш маданияти, қўйингки барча-барчаси мен учун том маънода идеал инсон тимсоли эди. Ҳар куни кўришиб самимий саломлашиш жуда кўтаринки кайфият берарди. Маърузаларни гўёки дoston айтгандек жуда ҳам равон ва ёқимли оҳангда ўқирди. Ҳар бир дарсини орзикиб кутардим. Дарс якунида менга мураккаб топшириқларни кўпроқ беришини хоҳлардим. Устозимни хурсанд қилиш илинжида дарсликларга қўшимча равишда фундаментал кутубхонадан илмий адабиётлар олиб, келгуси дарсга пухта тайёрланардим. Гоҳида у киши кутмаган янги илмий маълумотларни топиб бориб ўзимни муносиб шогирд деб билардим. Ўз навбатида менинг фанга бўлган иштиёқимдан устозим ҳам ич-ичидан завқланарди. У кишининг кўзларидаги бу қувончни ўқиб олиш ҳаётимдаги энг роҳатбахш онлар эди.

Ҳ.Холиқов фан докторлик диссертацияси доирасида янги бугдой навларини яратиш устида илмий ишлар билан машғул эди. Натижада университетнинг тажриба экин майдонида бир канча янги ҳосилдор бугдой навларини яратганди. Илмий журналларда нашр этиш учун мен бугдой бошоқларини фотосуратга олардим. Бундай кезлар бугдойзорда суҳбатимиз ўз-ўзидан илмий мавзуларга йўғриларди. Буюк академик олимларнинг илмий ижоди ва ҳаёти тўғрисида мароқ билан сўзлаб берарди.

Шу ўринда айтиш жоизки устозим ҳам мен каби фотография санъатига ишқибоз эди. XX асрнинг 80-йилларида Ленинград шаҳрида ўша вақтда ноёб бўлган “АЛМАЗ” фотоаппаратини сотиб олганини мароқ билан сўзлаб берганди. Бу фотоаппарат таъмир талаб бўлганда университет фотографи А.Тўраев тузатиб бериш шарти билан олган, аммо қайтариб бермаган экан. Йиллар ўтиб мен бу фотоаппаратни бузуқ ҳолда А.Тўраевдан ўзимга қайтариб сотиб олдим. Ҳозирда бу

фотоаппаратнинг объективи коллекциядаги 100 дан ортиқ фототехника аппаратлари орасида муносиб жой эгаллаган. Вақти-вақти билан бу объективни кўлимга олиб устозим ҳақида илик хотираларни жимгина ёдимга оламан.

Устоз таълимдаги қинғир фаолиятга нафратини яширмасди. Иккинчи курс якунида экология фанидан имтиҳон топширишда ножўя ва ғаразли мақсад туфайли ўқитувчи менинг билимимни қониқарсиз баҳолади. Норозилигимни ўқитувчига айтганимда у хурматсизлик намоён қилди. Воқеликни пасткашликёки жоиз бўлса жирканчлик деб билганим боисқайноқ нафратим чегара билмасди. Вазиятга адолатли ечим излаб, университет ректори педагогика фанлари доктори, профессор Р. Жўраевга мурожаат қилдим. Ректор Рихсибой Ҳайдарович мени биринчи бор кўриши бўлса-да, тажрибали раҳбарларга хос тарзда илиқ ва вазминлик билан қабул қилди. Аризамни кунт билан ўқиб чиқиб, ўтказилган имтиҳонни бе-

Устозимнинг рафиқаси Салтанат опа хонадониди оила аъзоларим билан. Сайхунобод. 2022 йил 1-сентябрь

кор қилди ва бутун гуруҳдан қайта имтиҳон олиш тўғрисида кўрсатма берди. Шу мақсадда университетнинг етук олимлар гуруҳидан иборат имтиҳон ҳайъати тузилди. Шу кундан бошлаб, бу гап бутун университетда тарқади. Пичинг ва миш-мишлар кўпайди. Хаттоки қўшни факультетлар биносида юрганимда ҳам айрим нотаниш кимсалар “Шу талаба ректорга ариза ёзган”, деб, ортимдан ўзаро пичирлашиб гаплашарди. Ўзимизнинг факультетдаги ўқитувчилар ва талабалар жамоасида ҳам менинг бу ишимга ёвқараш кайфиятидагилар

кўп топилди. Табиийки, бу шароитда ёлғизланиб, яккаланиб қолдим. Шундай кунларнинг бирида бешинчи қаватданпастга зинада ўйчан ва тушкунлик кайфиятда тушаётганимда устозим Ҳасан ака Холиқов билан рўпара келдим. Кўнгим бўшаб кетди. Кўзимдан ёш чиқиб кетишидан хавотирланиб юзимни бошқа томонга буриб ўтиб кетишга уриндим. Аммо, у киши мен томонга қараб, баланд овозда “Зафар, Зафар” –деб, чақирди. Бутун кучим ва идрокимни ботиний дунём ғалаёнларини жиловлашга йўналтирсамда, ички кечинмаларим зоҳирий тус олганди. Вужудимдаги ҳолатни кўрган устозим баланд овозда, қатъиятли тарзда “Зафар олдинга қараб кетавер” деб, маслаҳат ва далда берди. Ички хиссиётларим бўғзимга тикилиб бир сўз ҳам жавоб қайтара олмадим. Юзим қизарган, кўзларим эса қайноқ ёшга тўлгандек эди. Бу ҳолни бошқалардан яширган бўлиб бошимни қуйи эгиб, аммо мағрур ва шижоат билан паст-

Талабалар гуруҳ сардори бўлган давримда бу иллатга нафратимни яширмасдим ва очик-ойдин курашардим. Айрим курсдошлар “Бошқа гуруҳ сардорлари каби имтиҳонларга пул йиғмайсиз...”, деб, мендан ҳазил аралаш дўстона нолиб кўярди.

Ўттиз йил ўтиб, курсдошлар билан дийдор учрашувда, иктидорли яқин курсдошим Ҳайрулло Саидбеков менга “Талабалик йилларимизда имтиҳон учун уйдан пул олиб борардик, аммо сизнинг шарофатингиз билан бу пуллар ўзимизда қоларди”, деб айтган гаплари дилимга мамнунлик бахш этди.

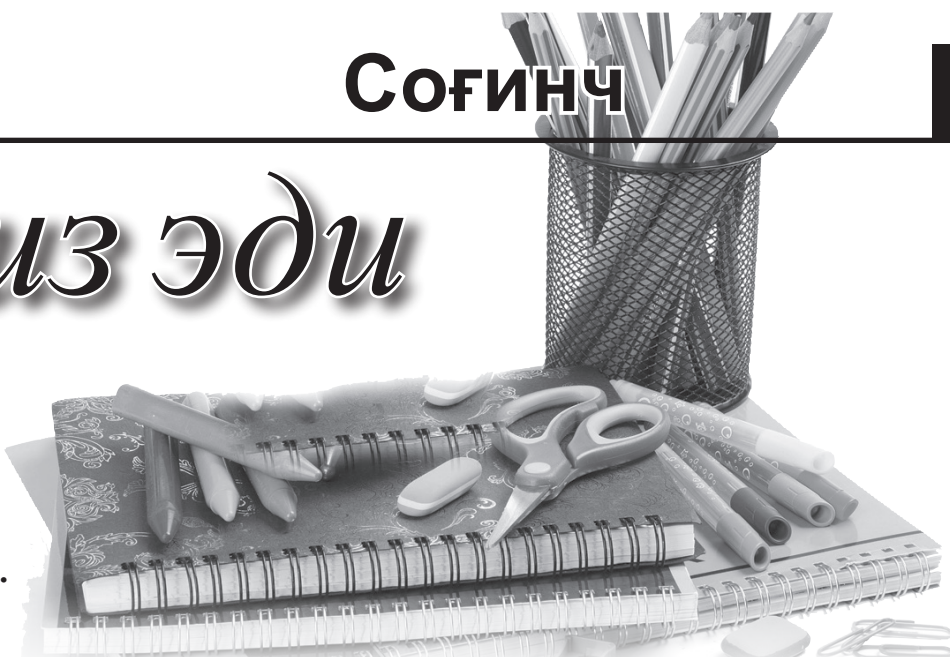
Тақдир экан, устозим бу оламдан эрта ўтди. Йиллар ўтиб у киши мангу кўним топган масканни излаб, Сайхунобод туманига бордим. Дастлаб қабристондан қидиришим натижа бермади. Шундан сўнг, бир ажойиб инсонга дуч келдим. У киши яқин танишларидан сўраб-суриштириб устозимнинг уйига йўл кўрсатиб борди. Уйда рафиқалари Салтанат опа бизни илиқ қарши олди. Мазмунли ва ўчмас хотираларга йўғрилган суҳбат қурдик. Айтишларича Ҳасан ака уйда ҳам доимо ишхона ташвишлари билан яшаган. Талабаларга нисбатан қўлланилган ноҳақликларни оила давоирасида куйинчаклик билан гапириб, тиним билмаган.

Салтанат опанинг таъкидлашича, устозим ўттиз йил муқаддам мен ҳақимда, – “Зафар бу университетда эмас, балки бунданда нуфузли университетларда ўқишга муносиб”, – деб, айтган экан. Бу гапни эшитган заҳотим устозимнинг тиниқ сўзлари ва самимий сиймоси кўз ўнгимда гавдаланди, жарангдор овози хотирамда тикланди.

Деярли барча жонзодлар ўз зурриётига ҳаёт машаққатларини енгиб ўтишни ўргатади. Бегона зурриётга сабоқ бериш эса, фақатгина инсонга хосдир. Касб машаққатлари йўлида айнан устоз ота-она ўрнини босади. Касбий юксакликка эришишда устознинг ўрни бениҳоя аҳамиятли.

Хотима ўрнида шуни айтиш жоизки, бу ёруғ оламда авваламбор шогирд мақоми ҳар бирингизга нисиб этсин.

Зафар РЎЗИҚУЛОВ

– Отажон, газета нима ?
– Ўзим ҳам билмайман...

Келажакда ота-болалар ўртасида шунга ўхшаш суҳбат бўлиб ўтса ҳеч ҳам ҳайрон бўлмас эдим. Сабаби, бугунги кунда газеталарни излаб топиш, анқонинг уруғини топишданда мушкулроқ ишга айланаётганидир. Газетхон билан газетани орасини боғлаб турадиган икки кўприк бор. Бири обуна бўлса, иккинчиси газеталар савдоси амалга ошириладиган “матбуот уйчалари”.

ГАЗЕТА — нима эди У???

Афсуслар бўлсинки, обуна қатори матбуот дўконлари ҳам таназзулга юз тутмоқда. Бир вақтлар, турли-туман газеталарга лик тўла бўлган, истаган номдаги газетани сотиб олишингиз мумкин бўлган “матбуот уйи”, ҳозирда бошқа мақсадларда фойдаланилмоқда, ё бўлмаса бўм-бўш, ҳеч қандай вазифани бажармай “арвоҳ уйи” бўлиб турибди ёки турган жойидан олиб кетилмоқда.

Ушбу зиё тарқатувчи газета дўконлари одамлар учун зиён эмас, балки, фойда келтирмоқда эди. Катта ёшдаги инсонлар, кичик ёшдаги болалар газета дўконининг ёнидан ўта туриб, газета, журнал сотиб олмасида, қандай газета ва журналлар чоп этилишидан бохабар бўлиши, бу орқали ўз дунёкарашини кенгайтириши мумкин эди.

Ҳозирги кунда шундай ҳамюртларимиз борки, автомашиналарнинг русумини адашмай айта олиши, қўл телефонинг ичи ва тошигачан билиши мумкин. Аммо, бирор бир газетани номини сўрасангиз, тили айланмай қолиши табиий ҳол.

Бугунги вазиятга баҳо берар экан-

ман. Келажакда бизнинг ўрнимизга келадиган авлод “Газета нима?” деб саволларга кўмиб ташлаши аён бўлмоқда.

Ўзим фаолият олиб борадиган ташкилотга яқин жойда катта ҳарфлар билан “МАТБУОТ” деган сўзлар ёзилган газеталар растаси бор. “Сизга мазза экан-ку, газеталарни ўқиб билимдонларнинг билимдони бўлар экансиз-да”, дерсиз. Аммо, ундай эмас. Номини зиё тарқатувчи масканни англатгани билан, ички томони қўл телефонларига макон бўлишга улгурган. Бу XXI асринтернет асри, роботлар, дронлар асри эканлигига бир исботдир, балки. Шаҳримизнинг бошқа ҳудудларида эса эгаси ташлаб кетган бўм-бўш уйга ўхшайдиганларини учратишимиз мумкин. Бир икки дона сарғайиб кетган газеталар ота-онаси ташлаб кетган болалардек ёлғиз қолган. Ушбу ачинарли манзараларни кўриб, ўйлаиб қоламан. Ушбу уйчанинг асл эгаси бўлган газеталар қаерда, қаерни макон тутишди. Биз газетхонларга бирор бир номдаги газета керак бўлса қайси манзилга борамиз?

“Обуна бўлингда” дерсиз, лекин газеталарнинг барчасига бирданига обуна бўлишнинг иложиси йўқ. Статистик маълумотларга кўра Тошкент шаҳрининг ўзида 134 та номдаги газеталар чоп этилар экан. Ўйламанки, газеталарга тегишли жойдан бошқа мақсадларда фойдаланиш нотўғри бўлади. Ушбу расталар ойнасида газеталар кун тиғида сарғайиб осилиб туриб ҳам кимларнидир тарбиялаши, келажак авлод газета нималигини кўриши, билиши ва қизиқиши мумкин эди.

Эндиликда, бу каби жойларни “Телемакон” ва ёки бошқа номлар билан атай бошлаймизми? Бу ўринда асосийси жой ҳам, ном ҳам эмас, балки масофа. Одамзод ва газеталар ўртасида жарлик юзага келаётганлигидир. Бугунку ҳеч биримизга бунинг ёмон оқибатлари сезилмас, аммо, келажакда ёш авлод “Газета нима эди у?” деб савол бериб қолса, “Эх, аттанг” деб тилимизни тишламасак бўлди.

Алишер ТОИРОВ

“АҚЛЛИ ТИББИЁТ ШАҲАР КЛАСТЕРИ”

Тошкент вилояти ҳокими Зойир Мирзаев бошчилигидаги делегация жорий йил 5-10 сентябрь кунлари Корея давлатининг Сеул ва Инчхон шаҳарларида бўлиб, йирик корхона раҳбарлари билан учрашган эди. Унда бир қатор меморандумлар имзоланди.

Хусусан, вилоят делегацияси “HANSHIN Engineering & Construction” компания вакиллари билан учрашиб, Нурафшон бизнес-сити ҳудудида кўп қаватли уйлар, меҳмонхона ва тижорат бинолари қуриш ҳамда Тошкент вилояти ҳудудида замонавий типдаги “Ақлли тиббиёт шаҳар кластери” лойиҳаси юзасидан фикр алмашган. Шу муносабат билан

вилоятга келган корейлик инвесторлар қурилиш, логистика, туризм соҳалари бўйича ўз ҳамкорлик лойиҳаларини тақдим этди.

Тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб қилиш бўйича дастлабки келишувларга эришилди. Шунингдек, лойиҳаларни тўлақонли ва сифатли амалга ошириш мақсадида ишчи гуруҳ ташкил қилиш масалалари

алоҳида кўриб чиқилди. Аслида мазкур йўналишда жорий йил бошидан бери муҳим лойиҳалар ишланмоқда. Жумладан, талаб кўп бўлаётган йўналишларни туманлараро даражага тушириб, хизматларни аҳолига яқинлаштириш режалаштирилган. Биринчи галда Нурафшон шаҳрида 1 минг 200 ўринли, Янгийўл шаҳрида 170 ўринли, Олмалик шаҳрида 80 ўринли, Чирчиқ шаҳрида 190 ўринли бюджет ва бюджетдан ташқари ўринлардан иборат ва жами 1 минг 640 ўринли мажмуа шакллантирилади. Натижада барча ихтисослаштирилган тиббий хизматларни ўзида қамраб олган, замонавий кўп тармоқли тиббиёт маркази типидagi вилоят тиббиёт кластери ҳамда туманлараро кичик тиббий кластерлар ташкил этилади.

А.МУСАЕВ,
ЎЗА

ЖАМИЯТ

BONG.UZ

Муассислар:

Ўзбекистон
Республикаси
Экология ва
атроф-муҳитни
муҳофаза қилиш
давлат қўмитаси.

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар
ҳаракати —
Ўзбекистон
Либерал-демократик
партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат нотижорат
ташкилотлари миллий
ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Максуд ЖОНИХОНОВ

Газета таҳририятнинг
компьютер бўлимида
саҳифаланди.
“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмахонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-908
Адади: 2050.
Пайшанба кунини чиқади.
Қўғоз бичими А-3,
ҳажми 2 босма табоқ.
Баҳоси келишилган нархда.
Газета Ўзбекистон
матбуот ва ахборот
агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Навбатчи:
Дилбар МАҲМУДОВА

Газетанинг полиграфик жиҳатдан
сифатли чоп этилишига “Шарқ”
нашриёт-матбаа акциядорлик
компанияси масъул.

100000, Тошкент шаҳри
Матбуотчилар кўчаси 32.
Маълумот учун телефонлар:
(71) 233-72-77,
233-91-55

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@mail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ” дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти:

20:00

1 2 3 4 5 6

Нажот – мактабда, нажот – таълимда, нажот илмда!

Президентимиз Шавкат Мирзиёев таълим сифатини ривожлантиришга, мактабларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлашга, ўқитувчи ва мураббийлар кадрини улуғлашга ҳар доим юксак эътибор қаратиб келмоқда. Шу эъзоз туфайли асоий вазифаси билим бериш, тарбиялаш бўлган устозлар ҳар хил ишларга жалб этилмайдиган бўлди. Аввалгидек, дуч келган ишларга ўқитувчиларни чақириш, керак бўлса мажбурлашдек хунук ҳолатларга нукта қўйилди. Буларнинг барчаси замирида ўқитиш сифатини юксалтиришдек эзгу мақсад мужассам. Зеро, илмли ва саводли авлод мамлакат тараққиётини таъминлашга қодир бўлади.

Тезкор аср, замон шиддати билан боғлиқ бир қанча муаммолар орасида, маълумки, тарбия масаласидаги оғриқли нукталарнинг кўпайиб бориши ҳам кенг муҳокамаларга сабаб бўлмоқда, улардан кўпларининг ечимини топишга эришиш кийин кечмоқда.

Менимча, анча йиллар бўлди-ким, “таълим-тарбия” бирикмаси ўрнида “тарбия ва таълим” дейиш ўринли бўлади, чунки таълимдан кўра тарбия муҳимроқдир, деган фикр илгари сурилганди. Аммо тилимиз одатланиб қолган қолган бу икки сўздан иборат муҳим вазифа номи шундайлигича сақланиб, қўлланиб келинмоқда. Бироқ, тан олишимиз керакки, муҳими унинг қандай номланиши бўйича тортишиш эмас, зиммаимизга қўядиган вазифаларини қандай бажаришдир.

Нафақат тарбиявий соатлар-

жрибали устозларгина керакли даражада эриша оладилар.

Бир неча ўқувчи уй вазифасини бажармаган, муаллим бунга муносабатини маълум қилса-да, жиддий тўхталиб ўтишга вақти йўқ:

тоблари бўлмиш; “Тарбия, тарбия ва фақат тарбия!” дир.

Тарбия учун энг асосий восита эса китоб, китобхонликдир. “Адабиёт” сўзининг маъноси асосини “одоб” ташкил этади. Барча яхши

Шу нуқтаи назардан, мамлакат келажаги, барча соҳалар ва лойиҳалар муваффақияти билимли инсонларга боғлиқ. Шу боис, охириги беш йилда таълим сифатини яхшилаш, ўқитувчилар мавқеини юксалтириш бўйича кўп ишлар қилинди. Энди мамлакатимиз янги даврга қадам қўймоқда.

мавзунини ўргатиш лозим. Натижада эртасига бугунгидан кўпроқ ўқувчи уй ишини бажармасдан келади. Жазо ҳақида эса ҳар хил фикрлар мавжуд. Биров вақт-вақти билан жазо чоралари қўллаб ту-

китоблар тарбия мақсадини кўзда тутати. Бевосита тарбиянинг ўзига бағишланган китоблар ҳам кўплаб нашр этилмоқда.

Хохлардимки, ҳар бир муаллим ёки муаллиманинг ўз фанига тегишлиларидан ташқари тарбия бўйича ўз “настольная книга”си бўлса, ўша китобдан мунтазам фойдаланиб, бошқаларни ҳам ундан баҳраманд этса. Шу тарзда бир билим даргоҳи мураббий ва мураббиялари тарбия бўйича бир қанча муҳим китобларни вақт-вақти билан ўзаро ҳамкасблари орасида ва энг муҳими, шогирдлари орасида тарғиб қилиб, ўзлаштириб борилишини йўлга қўйсалар.

Тарбия дарсликлари тузиш ишлари аллақачон бошланган, бу бўйича муайян ишлар олиб борилаётганлигини тасаввур қилсам-да бу борадаги айрим таклифларимни маълум қилишга жазм этдим.

Жаҳон адабиёти, ўзимизнинг мумтоз ва замонавий адабиётимиз сара намуналаридан танланган кўчирмалар киритилиши, шунингдек, таълим-тарбияга, ўз-ўзини ривожлантиришга оид тестлар жамланмаси тузилиши, улардан нафақат тарбия дарсларида, балки бутун таълим-тарбия жараёнида кенг фойдаланиш ишларини йўлга қўйиш чоралари кўрилса яхши бўларди деб ўйлайман.

Шоҳида АШРОПОВА,
Зангиота туманидаги
42-умумий ўрта таълим мактаби
ўқитувчиси

Бугун тобора кучайиб бораётган талабларга жавоб бериш мақсадида ҳаракат қилиш зарурлигини чуқур ҳис этишимиз. Олдинга, янги-ланиш сари бир неча қадам қўйиш учун эса халқимиз асрлар давомида тўплаган бебаҳо тажриба, яъни кадрлар тайёрлаш бўйича ҳамда таълим соҳасида эришилган ютуқлар, услубий, тузилмавий, моддий ва низо, инновацион ривожланиш тажрибасини ҳисобга олиш ҳамда ундан фойдаланиш лозим.

Шу нуқтаи назардан, мамлакат келажаги, барча соҳалар ва лойиҳалар муваффақияти билимли инсонларга боғлиқ. Шу боис, охириги беш йилда таълим сифатини яхшилаш, ўқитувчилар мавқеини юксалтириш бўйича кўп ишлар қилинди. Энди мамлакатимиз янги даврга қадам қўймоқда. Ўзбекистоннинг 2022-2026 йилларга мўлжалланган тараққиёт стратегиясида тўртинчи устувор йўналиш айнан таълим соҳасини, инсон капиталини ривожлантиришга қаратилган. Бу соҳадаги ислохотларни кечиктиришга ҳаққимиз йўқ. Мактаб таълимида пойдеворни бугундан мустаҳкам қўйишимиз керак.

Кўпгина ўқитувчилар синф раҳбари деган ўта масъулиятли вазифа соҳибларидирлар. Ўқитувчиликнинг ишлари нақадар кўплигини шу касб соҳибларидан бошқалар ҳам яхши тасаввур этадиларким, айниқса синф раҳбарларининг зиммасидаги вазифалар бунинг катта қисмини ташкил этади. Синф раҳбарининг ўз мутахассислигидаги дарсларидан ташқари ҳар ҳафтада бир марталик тарбиявий соат дарси борлиги ҳаммага маълум. Шундай вазифа эгаси бўлган муаллим ёки муаллиманинг тарбиявий ишлар бўйича анчагина катта ҳужжатлар мажмуаси бўлиши талаб этилади-ки, тарбиявий соатлар таквими иш режаси улар ичида арзимаган бир неча саҳифани ташкил қиларди.

да, балки ҳар бир дарсда тарбия ишлари олиб борилиши керак, ўқитувчининг дарс ишланмасида уч йўналишли мақсадлар кўзда тутилади: таълимий, тарбиявий ва ривожлантирувчи. Аммо тан олиш керакки, фанлар дарсларида ўша кунги мавзу етакчилик қилади, бу эса таълимий мақсадга тааллуқлидир. Хохласа-хоҳламаса, ўқитувчи асосий эътиборни шунга қаратиши лозим, тарбиявий ва ривожлантирувчи мақсадларга эса моҳир ва та-

риш ҳам керак деса, бошқалар жазонинг фойдадан кўра зарари кўпроқ, деган фикрларни ҳам илгари суради.

Президентимиз шу лавозимда иш бошлашлари биланоқ китобхонликни ривожлантиришга жиддий эътибор қаратишлари, жорий йил баҳоридан эса илгари суриб, уни амалга оширишда халқимизда катта иштиёқ ҳосил қилганлари беш ташаббусдан бош мақсад ҳам у кишининг муҳим ва маъноли хи-